Stockholms läns landsting

FÖRSLAG 2016:3

LS 2015-0083

Landstingsstyrelsens förslag till beslut

Uppföljning av regionens utveckling med utgångspunkt i den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUFS 2010

§ 24
Uppföljning av regionens utveckling med utgångspunkt i den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUFS 2010

LS 2015-0083

Ärendebeskrivning

Uppföljning av regionens utveckling med utgångspunkt i den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUFS 2010.

Beslutsunderlag

Landstingsdirektörens tjänsteutlåtande den 14 december 2015
2015 års uppföljning av RUFS 2010
Tillväxt- och regionplanenämndens protokollsutdrag den 10 december 2015 med MP- ledamotens reservation, M-, L-, KD- och C- ledamöternas särskilda uttalanden, S-ledamöternas särskilda uttalanden och V-ledamotens särskilda uttalande

Förslag och yrkande

På sammanträdet föreligger landstingsrådsberedningens förslag i skrivelse den 13 januari 2016 (bilaga).
Följande yrkanden framförs:
Bifall från ordföranden Torbjörn Rosdahl (M) till landstingsrådsberedningens förslag.
Bifall från Susanne Nordling (MP) till Miljöpartiets förslag (bilaga).

Proposition

Ordföranden frågar på vart och ett av de framställda yrkandena och finner att landstingsstyrelsen bifaller landstingsrådsberedningens förslag.

Landstingsstyrelsens beslut

Landstingsstyrelsen beslutar enligt landstingsrådsberedningens förslag föreslå landstingsfullmäktige besluta

att godkänna 2015 års uppföljning av den regionala utvecklingsplanen RUFS 2010.

Reservation
Susanne Nordling (MP), Tomas Eriksson (MP) och Malin Karlsson (MP) reserverar sig mot beslutet till förmån för Miljöpartiets förslag.

Särskilt uttalande
Erika Ullberg (S), Dag Larsson (S), Jens Sjöström (S), Talla Alkurdi (S) och Tove Sander (S) anmäler ett särskilt uttalande till protokollet från Socialdemokraterna (bilaga).
Gunilla Roxby Cromvall (V) anmäler ett särskilt uttalande till protokollet från Vänsterpartiet (bilaga).

Beslutsexpediering:
Landstingsfullmäktige
Akt

Bilaga §24

Landstingsrådsberedningen

SKRIVELSE
2016-01-13

LS 2015-0083

Landstingsstyrelsen

Uppföljning av regionens utveckling med utgångspunkt i den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUFS 2010

Föredragande landstingsråd: Gustav Hemming

Ärendebeskrivning

Uppföljning av regionens utveckling med utgångspunkt i den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUFS 2010.

Förslag till beslut

Landstingsrådsberedningen föreslår landstingsstyrelsen föreslå landstingsfullmäktige besluta

att godkänna 2015 års uppföljning av den regionala utvecklingsplanen RUFS 2010.

Landstingsrådsberedningens motivering

Den regionala utvecklingsplanen för Stockholms län, RUFS 2010, följs upp årligen med utgångspunkt i de planeringsmål som lagts fast i planen och visionen om att vara den mest attraktiva storstadsregionen i Europa görs också internationella jämförelser med åtta andra europeiska storstadsregioner.

Stockholmsregionen gör bra ifrån sig på en mängd områden i jämförelse med övriga europeiska storstäder, men statistiken över bostadsbyggande och befolkningstillväxt utmärker sig. Trots att bostadsbyggandet har gått upp något under 2014, då 9 050 bostäder färdigställdes i länet, råder det ett gap mellan hur många nya invånare som tillkommer i Stockholmsregionen varje år och hur många bostäder som byggs. Det är lovande att det numera finns planer för tillräckligt många bostäder i Stockholms län, men det krävs en ökad politisk vilja och ett utökat samarbete mellan kommunerna,

landstinget och regeringen för att realisera dessa och få tillräckligt med bostäder på plats i kollektivtrafiknära lägen.

När det gäller kollektivtrafikresandet så fanns det under lång tid en sjunkande trend i länet där bilresandet ökade medan kollektivtrafikens andel minskade. Under de senaste tio åren har den här nedåtgående trenden brutits och vi har kunnat notera en viss uppgång i kollektivtrafikandelen, men det återstår fortfarande mycket att göra för att öka kollektivtrafikresandets konkurrenskraft. När det byggs tusentals nya bostäder i länet måste landstinget, i samarbete med kommunerna, säkerställa att de byggs kollektivtrafiknära samt arbeta för att våra stationsmiljöer ska bidra till ett ökat resande. Hur stationers närmiljö ser ut kompletterar transportinfrastrukturen och medverkar till ett ökat resande. Saknas möjligheten att uträtta vardagliga ärenden i anslutning till kollektivtrafik är det sannolikt att människor väljer bort kollektivtrafiken från första början. Vi måste planera för en smidig och flexibel region som underlättar livspusslet. För att skapa en välfungerande bebyggelsestruktur måste bostäder, kontor och handel samplaneras med kollektivtrafik.

För att uppnå ett fungerande kollektivtrafikutbud måste även bebyggelsetätheten öka i länet. Nuvarande trend gällande tätheten är dock nedslående. För att samplaneringen av kollektivtrafik ska fungera långsiktigt måste utgångspunkten i kommunernas översiktsplaner vara en tätare bebyggelse. Detta möjliggör ett mer ekonomiskt hållbart kollektivtrafikutbud och skapar bättre förutsättningar för att på sikt öka kollektivtrafikandelen av de motoriserade resorna.

När det gäller sysselsättningen i länet så har utvecklingen i de yttre regionkärnorna inte motsvarat prognoserna. Sysselsättningstillväxten under det senaste årtiondet har främst koncentrerats till regionkärnan och Kista-Sollentuna-Häggvik. Det krävs därför att en grundlig analys genomförs kring de regionala kärnorna för att se varför tillväxten har varit lägre än förväntat och vilka åtgärder som krävs för att öka deras attraktivitet.

Uppföljningen lyfter även vissa orosmoln gällande tryggheten. Det är viktigt att alla människor känner sig trygga i hela Stockholms län, oavsett var man bor eller arbetar. Det är därför bekymrande att det finns områden i länet där känslan av otrygghet ökar, trots att tilliten i länet som helhet är stark. Här behövs en ökad förståelse kring vad denna lokala otrygghet bottnar i samt riktade insatser för att öka tilliten och tryggheten så att livskvaliteten är och förblir hög i länets samtliga delar.

Beslutsunderlag

Landstingsdirektörens tjänsteutlåtande den 14 december 2015
2015 års uppföljning av RUFS 2010
Tillväxt- och regionplanenämndens protokollsutdrag den 10 december 2015
med MP- ledamotens reservation, M-, L-, KD- och C- ledamöternas
särskilda uttalanden, S-ledamöternas särskilda uttalanden och
V-ledamotens särskilda uttalande

Torbjörn Rosdahl

Gustav Hemming

Carl Rydingstam

Stockholms läns landsting

LANDSTINGSSTYRELSEN
Miljöpartiet de gröna

FÖRSLAG TILL BESLUT
2016-01-26

LS 2015-0083 Ärende 24

Uppföljning av regionens utveckling med utgångspunkt i den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUFS.

Landstingsstyrelsen föreslår landstingsfullmäktige besluta

att godkänna 2015 års uppföljning av den regionala utvecklingsplanen RUFS 2015.

att Stockholms läns landsting tillskriver regeringen om behoven av att fler åtgärder för att kunna öka takten i bostadsbyggande krävs för att möta det ökade antalet flyktingar.

att därutöver anföra

Miljöpartiet delar visionen om Europas mest attraktiv storstadsregion. Öppenhet och tolerans har varit och är centrala värden för vår regions konkurrenskraft. Detta genomsyras inte minst i RUFS 2010 mål om öppen och tillgänglig region men även målet om att vara en ledande tillväxt region kräver öppenhet mot omvärlden. Det är därför vi ser med stor oro på hur allt fler delar av Europa och nu även Sverige stiftar lagar som innebär stängda gränser och att vi sluter oss mot omvärlden. Fokus ska i första hand riktas mot att genomföra åtgärder som möjliggöra förbättrad och ökad kapacitet i etableringssystemen.

Stockholmsregionen är fortfarande tydligt Sveriges utvecklingsmotor med hög BNP per capita och produktivitet. Denna position är dock på intet sätt ohotad eller något som ska tas för självklar. Det är oroande att vi ser en utveckling där viktiga investeringar skjuts på framtiden och att andelen av BNP som går till forskning och utveckling fortsätter sjunka.

Regeringen har vid klimatmötet i Paris COP-21 slagit fast att Sverige ska bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer. Detta åtagande förpliktigar. Landstinget har ett särskilt ansvar som en av de största offentliga ekonomierna och den största arbetsgivaren i Stockholmsregionen att gå före och driva på omställningen mot ett fossilfritt, hållbart samhälle. Landstinget ligger sämst till i landet i energianvändningen i våra fastigheter, ett slöseri med resurser och energi. Landstinget måste aktivt arbeta för att bryta trenden där kollektivtrafikens andel av motoriserade resor minskar. En sådan utveckling är inte förenlig med målet om en klimatneutral region. Den ökade biltrafiken har också en tydlig negativ påverkan på människors hälsa genom ökade utsläpp av skadliga partiklar. För att fortsätta vara en attraktiv storstadsregion krävs det att Landstinget satsar på utökad kollektivtrafik och investerar i förbättrad service, inte neddragningar och höjda priser.

Glädjande är att sysselsättningsgraden stiger. Möjligheten till egen försörjning via ett arbete är viktig inte bara för individen utan även för hela regionens utveckling. Däremot ser vi att mer insatser skulle behöva göras för att minska arbetslösheten bland ungdomar och utrikes födda. Att aktiva åtgärder så som till exempel snabbspår inom sektorer som vård, byggnation mm är centralt för att kunna möta inflyttningen av flyktingar. Landstinget bör både som arbetsgivare och som aktiv samarbetspartner till många av länets högskolor bidra till att utrikesföddas kompetens tas tillvara.

Mer måste även genomföras för att få fram fler bostäder snabbt. Det behövs insatser på alla nivåer. Den bostadsprognos som idag pekar på behov av att få fram 300 000 nya bostäder till 2030 kan snabbt komma att behöva revideras upp. Vi anser att det är centralt att regeringen snabbt kommer fram med fler åtgärder för att snabba upp färdigställande av nya bostäder. Landstinget bör i ansvar av regionplanerare tillskriva regeringen och påtala behovet av att snabbare få fram billiga bostäder som kan efterfrågas även av personer med låga inkomster. För alla regler vid byggnation i redan tätbebyggda områden som inte handlar om att skydda människors fysiska säkerhet bör det övervägas om lättnader eller tillfälliga undantag kan införas.

Vi vidhåller även att regionens klimatpåverkan bör mätas i ett konsumtionsperspektiv istället för nu som i rena produktionssiffror. I den senare modellen underskattas Stockholmsregionen på grund av sin låga andel industri och höga förvärvsinkomst.

Till sist vill vi understryka behovet av att Stockholms läns landsting skyndsamt kommer vidare i arbetet med tillskapande av en regionbildning. En regionbildning skulle ge betydligt större muskler i arbetet med att hantera de utmaningar vi ser att regionen står inför de kommande åren.

Bilaga § 24

Stockholms läns landsting
SOCIALDEMOKRATERNA

SÄRSKILT UTTALANDE

2016-01-26

Landstingsstyrelsen, ärende 24

Angående 2015 års uppföljning av RUFS 2010

Uppföljningen som har gjorts av den regionala utvecklingsplanen för Stockholms län (RUFS 2010) visar att Stockholmsregionen växer kraftigt och att 2014 års ökning med 35000 nya invånare ligger i nivå med de senaste årens utveckling. Rapporten pekar på en positiv utveckling i flera viktiga frågor och Stockholmsregionen står stark inom många områden i en internationell jämförelse med andra huvudstadsregioner i Europa.

Regionen har en stark ekonomisk utveckling med hög produktivitet och tillväxt. Vi har en hög andel högskoleutbildade och fler med högre utbildning flyttar till regionen än de som söker sig bort. De kunskapsintensiva branscherna fortsätter att växa och antalet nystartade företag är fortsatt högt.

Detta till trots, finns också ett antal indikationer på områden som har en oroväckande utveckling och där rapporten pekar på behov av stärkta insatser och åtgärder. När befolkningen växer med två bussar varje dag ökar kraven på investeringar i infrastruktur, bostäder, kollektivtrafik samt forskning och utveckling. Om visionen om Europas mest attraktiva storstadsregion ska kunna uppnås måste vi kunna tackla utmaningar när det kommer till att minska ungdomsarbetslösheten och stärka FoU i Stockholmsregionen.

Ungdomsarbetslösheten har ökat i Stockholmsregionen och låg 2014 på 21,5 procent vilket innebär att Stockholm hade den tredje högsta arbetslösheten av jämförelseregionerna där bara Barcelona och Dublin hade en högre ungdomsarbetslöshet enlig rapporten. Det är därför glädjande att regeringen nu gör ett antal satsningar på området.

När det gäller andelen högskoleutbildade visar rapporten också att de inomregionala skillnaderna i länet är stora. Danderyd har exempelvis dubbelt så många gymnasieelever som går vidare till högre utbildning mot Norrtälje.

Vi är en region som är starkt beroende av att attrahera forskare och innovatörer från olika delar av landet och av världen. Stockholmsregionens attraktionskraft som utvecklings- och mötesplats påverkas också av den nationella politiken. Men vi kan nu se effekter av den tidigare alliansregeringens beslut om att införa avgifter för utländska studenter. SVT och Sveriges Radio rapporterade förra året om hur antalet utländska studenter på svenska universitet och högskolor minskat med 80% sedan 2011 och detsamma gäller Stockholms universitet. Ska Sverige och Stockholmsregionen fortsätta vara attraktivt som mötesplats måste kontraproduktiva beslut rivas upp.

Stockholmsregionen haltar i flera avseenden. Regionen har tappat i position vad gäller medel till Forskning och utveckling och har nu sjunkit från 4,3 procent år 2003 till 3,9 procent av BNP 2013.

Bostadsbyggandet håller en för låg takt för att möta befolkningstillväxten och den eftersläpning av bostadsbyggandet som rått över ett antal år. Handelskammaren pekar i sin rapport på att regionen redan idag har ett behov på drygt 130 000 nya bostäder. Vi menar på att minst 300 000 nya bostäder behöver byggas fram till 2030. Vi kan också se att andelen hyreslägenheter kraftigt har minskat vilket försvårar för inte minst ungdomar och hushåll med svagare ekonomi att komma in och finnas kvar på bostadsmarknaden. Enligt Stockholms handelskammare så ökar trångboddheten i flerfamiljhusområden och krisen på bostadsmarknaden riskerar också Stockholmsregionens jobbtillväxt och att inte minst ungdomar riskerar att söka sig bort från vår region. Boverket har skrivit upp sina prognoser för riket med 200 000 lägenheter till år 2020 och idag krävs 1000 kr/månad i sparande i 26 år för att kunna få ihop till kontantinsatsen för en genomsnittlig enrummare och nybyggnationer blir dyrare. Företag pekar på svårigheten att etablera sig och expandera då bostadsbristen blivit så påtaglig att produktionen hotas.

Kollektivtrafikandelen har enligt prognosen i rapporten minskat senaste året vilket ytterligare förstärker risken att vi inte når målen på klimatområdet bland annat av beroende av fordonsflottans andel av utsläppen.

Enligt rapporten är utsläppen av kvävedioxider från fordonens avgaser idag för stora för att miljökvalitetsnormen för kvävedioxid ska klaras i alla delar av Stockholmsregionen. En attraktiv kollektivtrafik är ett måste för att nå klimatmålen, främja fler jobb och fortsatt tillväxt. Bristande framkomlighet kostar också tid och pengar samt skapar stress. Satsningar på mer och bättre kollektivtrafik är därför bland de smartaste investeringar som en växande storstadsregion kan göra. Dessvärre har orättvisa zongränser och krångligt biljettsystem gjort att många Stockholmare väljer bilen.

Vi kan också generellt konstatera att ojämlikheten i vår region tyvärr fortsätter att förstärkas. Inte bara inom utbildningsområdet och bostadssektorn utan också inom ramen för folkhälsan. Det visas inte minst av landstingets egen folkhälsorapport för 2015 som pekar på ökade hälsoklyftor i Stockholms län.

Slutligen kan konstateras att Stockholmsregionen generellt har en stark position i många avseenden och mycket går i rätt riktning. Samtidigt kan vi se att det finns flera områden där det behövs en tydlig politisk ledning, kraftfulla åtgärder och gemensamt ansvarstagande från alla aktörer för att den regionala utvecklingsplanens mål ska uppfyllas.

Bilaga §24

Stockholms läns landsting

SÄRSKILT UTTALANDE

LANDSTINGSSTYRELSEN
VÄNSTERPARTIET

2016-01-26

Ärende nr 24
LS 2015-0083

Uppföljning av regionens utveckling med utgångspunkt i den regionala utvecklingsplanen för stockholmsregionen, RUFS 2010

Den uppföljning som gjorts av den regionala utvecklingsplanen för Stockholms län, RUFS 2010, visar att regionen ligger förhållandevis bra till i en internationell jämförelse och att läget i regionen på flera områden utvecklas positivt. Inom flera områden krävs fortsatta ansträngningar för att nå målen i RUFS 2010:

- Bostadsbyggandet har ökat men det är fortfarande för lågt i förhållande till befolkningsutvecklingen.
- Energianvändningen minskar, men det krävs ytterligare ansträngningar för att nå målen 2030.
- Kollektivtrafikandelen behöver öka.
- Ungdomsarbetslösheten har ökat något och är fortsatt hög i en internationell jämförelse.
- Det är stora skillnader inom regionen när det gäller förvärvsfrekvens samt trivsel och trygghet.

Bostadsbyggandet har ökat men det är fortfarande för lågt i förhållande till befolkningsutvecklingen

Bostadsbristen i Stockholms län är stor, framförallt är det brist på hyresrätter med hyror som hushåll med låga inkomster kan efterfråga. Byggnadstakten är för låg men även om den höjdes markant är det inte tillräckligt för att fler ska få tillgång till bostadsmarknaden. Bostäder i nyproduktion har höga utgångspriser och höga hyror, de är inte tillgängliga för flertalet stockholmare, studenter, unga, ensamstående, invandrade, pensionärer, de med korta kontrakt eller osäkra arbetsförhållanden etc. det gamla talet om flyttkedjor, att när en ny lägenheten blir klar och tillgänglig flyttar de med tillräckligt ekonomiskt utrymme till den och frigör en billigare lägenhet på markanden fungerar inte eftersom flertalet billiga äldre hyresrätter ombildats, renoverats med höga hyror eller inte blir lediga.
Stockholms läns landsting måste med RUFS och med en eventuell framtida regionbildning vara pådrivande mot kommunerna att bygga fler bostäder, framförallt billiga hyresrätter, och det ska vara ett solidariskt ansvar fördelat på länets 26 kommuner.

Energianvändningen minskar, men det krävs ytterligare ansträngningar för att nå målen 2030

Inom energianvändning och energieffektivisering finns mycket kvar att göra. Stockholms läns landstings fastighetsbestånd måste energieffektiviseras, energin i landstingets anläggningar fortsätta minska, bostadsbestånden i länets kommuner, framförallt miljonprogramsområden men även bostäder byggda innan och efter 1965-75 måste energieffektiviseras, stambytas och renoveras.

Kollektivtrafikandelen behöver öka

Stockholms läns landsting största klimatåtgärd är att minska andelen som reser med egen bil i länet. Det är långt kvar till ökade kollektivtrafikandel av allt resande.
Fördubblingsmålet är i dagsläget, med liggande planer inte möjligt att nå. Det är en orimlig dubbelmoral att lägga mer pengar på *en* motorväg än på ett helt paket av tunnelbanelinjer och samtidigt säga sig vilja öka andelen som reser kollektivt.

Trafikverkets fyrstegsprincip måste vara riktlinje för all planering av infrastruktur: Använd i första hand befintlig infrastruktur, gör justeringar, och eventuella omfördelningar, innan ny infrastruktur planeras och byggs. Den spårbundna kollektivtrafiken tar tid att bygga ut men länets vägnät kan redan idag användas effektivare genom att underlätta och öka framkomligheten för busstrafiken så att fler väljer att resa med buss än i egen bil.

Ungdomsarbetslösheten har ökat något och är fortsatt hög i en internationell jämförelse

En region som utmärker sig som attraktiv borde vara attraktiv även för ungdomar. En region där ungdomar inte kan få arbete är inte en attraktiv region. Den som inte har fast anställning i Stockholms län har oerhört svårt att få ett kontrakt på bostad, utan bostad ingen fast punkt i tillvaron och utan fast punkt stora svårigheter att studera, hitta jobb, bilda familj, etc.

Det är stora skillnader inom regionen när det gäller förvärvsfrekvens samt trivsel och trygghet

Den sociala hållbarheten finns med i RUFS 2010 men måste utvecklas och genomsyra hela kommande RUFS 2050. Det är ytterst alarmerande att det i uppföljning efter uppföljning tydligt framgår att bostadsort har betydelse för upplevd trygghet, möjligheter på arbetsmarkanden och socialt kapital. Geografiska barriärer ska byggas bort, t ex. genom bättre tvärförbindelser, överdäckade motorvägar, gemensamma parker mellan två områden etc. de icke geografiska klyftorna är svårare men handlar om ökad satsning på utbildning, sysselsättning, tillgänglighet etc.

Konsumtionsperspektiv

I RUFS 2010 utgås från ett produktionsperspektiv när utsläppen av koldioxid i regionen mäts. Ett mer rättvist sätt att mäta är konsumtionsperspektivet där utsläpp som är genererade av konsumtion också mäts in.

Utgångspunkten för konsumtionsperspektivet är att utsläppen av växthusgaser fördelas på den slutliga användningen oavsett var i världen eller var i produktionskedjan utsläppen har skett. Enligt detta perspektiv inkluderas även utsläpp från varor som har producerats utanför Stockholms läns men används av länsinvånarna samt länsinvånarnas resor utanför länet.

I produktionsperspektivet har stockholmarna ett utsläpp på 3-4 ton CO2e per invånare per capita men i ett konsumtionsperspektiv på 10-11 ton CO2e per invånare.

I RUFS 20150 ska konsumtionsperspektivet vara det rådande.

Landstingsstyrelsens förvaltning
Landstingsdirektören

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2015-12-14

LS 2015-0083

Handläggare:
Clara Wahren

Landstingsstyrelsen

Ankom
Stockholms läns landsting
2015 -12- 18
Dnr LS 2015-0083
Rotel IX

Uppföljning av regionens utveckling med utgångspunkt i den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUFS 2010

Ärendebeskrivning

Uppföljning av regionens utveckling med utgångspunkt i den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUFS 2010.

Beslutsunderlag

Landstingsdirektörens tjänsteutlåtande den 14 december 2015
2015 års uppföljning av RUFS 2010
Tillväxt- och regionplanenämndens protokollsutdrag den 10 december 2015 med MP- ledamotens reservation, M-, L-, KD- och C- ledamöternas särskilda uttalanden, S-ledamöternas särskilda uttalanden och V-ledamotens särskilda uttalande

Förslag till beslut

Landstingsstyrelsen föreslår landstingsfullmäktige besluta

att godkänna 2015 års uppföljning av den regionala utvecklingsplanen RUFS 2010.

Förvaltningens förslag och motivering

Sammanfattning
Landstingsstyrelsen föreslår landstingsfullmäktige besluta att godkänna 2015 års uppföljning av den regionala utvecklingsplanen RUFS 2010. Uppföljningen sammanfattas i rapporten *2015 års uppföljning av RUFS 2010.*

Uppföljningen visar att Stockholmsregionen placerar sig fortsatt bra i en internationell jämförelse, men det krävs ansträngningar för att minska ungdomsarbetslösheten och stärka forskning och utveckling om visionen om Europas mest attraktiva storstadsregion ska kunna uppnås.

Bakgrund
Den regionala utvecklingsplanen för Stockholms län, RUFS 2010, följs upp årligen. Regionens utveckling följs upp med utgångspunkt i de planeringsmål som lagts fast i planen. Ett antal statistiska indikatorer används som grund för redovisningen av utvecklingen. Med utgångspunkt i visionen om att vara den mest attraktiva storstadsregionen i Europa görs också internationella jämförelser med åtta andra storstadsregioner.

Uppföljningsrapporten *2015 års uppföljning av RUFS 2010* har tagits fram av tillväxt- och regionplaneförvaltningen och godkänts av tillväxt- och regionplanenämnden den 10 december 2015.

Överväganden
Sammanfattningsvis placerar sig Stockholmsregionen fortsatt bra i en internationell jämförelse, men det krävs ansträngningar för att minska ungdomsarbetslösheten och stärka forskning och utveckling om visionen om Europas mest attraktiva storstadsregion ska kunna uppnås.

När läget och utvecklingen i regionen summeras i uppföljningsrapporten konstateras att utvecklingen i regionen i flera avseenden går i rätt riktning. Förvärvsfrekvensen är hög och arbetskraften är högutbildad. Det startas allt fler nya företag per tusen invånare, flest i landet. Andelen av befolkningens inkomster som består av försörjningsstöd eller andra ersättningar har minskat och ohälsotalet för befolkningen fortsätter att sjunka. Antalet anmälda brott har minskat de senaste tio åren för de flesta undersökta brottstyper. Tilliten har ökat i det avseendet att allt färre uppger att man inte kan lita på de som bor i området. Inom några områden krävs dock fortsatta ansträngningar för att nå målen i RUFS 2010. Bostadsbyggandet har ökat men det är fortfarande för lågt i förhållande till befolkningsutvecklingen. Energianvändningen minskar, men det krävs ytterligare ansträngningar för att nå målen 2030. Kollektivtrafikandelen behöver öka. Det är stora skillnader inom regionen när det gäller förvärvsfrekvens samt trivsel och trygghet. Ungdomsarbetslösheten, beräknad enligt internationell standard för arbetskraftsundersökningar, är fortsatt hög i en internationell jämförelse.

Landstingsstyrelsen föreslår landstingsfullmäktige besluta att godkänna 2015 års uppföljning av den regionala utvecklingsplanen RUFS 2010.

Ekonomiska konsekvenser av beslutet

Beslutet har inga ekonomiska konsekvenser.

Miljökonsekvenser av beslutet

I enlighet med landstingets Miljöpolitiska program 2012-2016 har hänsyn till miljön beaktats och slutsatsen är att det inte är relevant med en miljökonsekvensbedömning i detta ärende.

Toivo Heinsoo
Landstingsdirektör

2015 års uppföljning av RUFS 2010

November 2015

Tillväxt- och regionplaneförvaltningen

Innehållsförteckning

Sammanfattande bild av läget 3

Inledning 6

Stockholmsregionen i en internationell jämförelse 7
Övergripande mål: En resurseffektiv region 8
Övergripande mål: En ledande tillväxtregion 9
Övergripande mål: En öppen och tillgänglig region 13
Övergripande mål: En region med god livsmiljö 16

Läget i regionen 17
Arbetsmarknad och kompetens 18
Miljö och klimat 23
Bostäder och bebyggelseutveckling 29
Regionala stadskärnor 32
Resvanor 37
Trivsel och trygghet 40

Sammanfattande bild av läget

Den här rapporten följer upp Stockholmsregionens utveckling och den regionala utvecklingsplanen för Stockholms län, RUFS 2010. Uppföljningen baseras på en rad statistiska indikatorer och försöker besvara frågan om regionen utvecklas i riktning mot målen i utvecklingsplanen. En utförlig redovisning av indikatorer och uppföljningen finns på www.rufs.se

Regionen i ett europeiskt perspektiv

Stockholmsregionen står relativt stark i en internationell jämförelse. I den här uppföljningen jämförs Stockholmsregionen med åtta storstadsregioner i Europa: Amsterdam, Barcelona, Berlin, Dublin, Helsingfors, Köpenhamn, München och Oslo utifrån statistik från Eurostat. Stockholmsregionen placerar sig genomgående högt eller i mitten för de statistiska indikatorerna. Statistiken ska dock tolkas med viss försiktighet eftersom det finns en stor eftersläpning i den internationella statistiken och det är emellanåt problem med jämförbarheten.

I en internationell jämförelse ligger Stockholmsregionen bäst till när det gäller låga koldioxidutsläpp (mätt på nationell nivå) och på andra plats efter München när det gäller sysselsättningsgraden totalt sett. Det kan noteras att sysselsättningsgraden för kvinnor är högst i Stockholmsregionen och i Oslo. Stockholmsregionen placerar sig också mycket bra när det gäller arbetskraftens produktivitet och andelen högskoleutbildade. Antalet europeiska patent är högt i Stockholmsregionen och trenden är ökande. Stockholmsregionen har även 2014 den tredje högsta ungdomsarbetslösheten i en internationell jämförelse. Enligt den internationella standarden för arbetskraftsundersökningar mäts ungdomsarbetslöshet i åldersgruppen 15–24 år och inkluderar även heltidsstuderande som aktivt söker arbete. Positionen med avseende på forskning och utveckling, FoU, som andel av BNP har inte kunnat uppdateras sedan 2011. Det är dock ett område som kräver fortsatt uppmärksamhet, då tidigare uppföljningar visat på en nedåtgående utveckling.

Sammanfattningsvis är läget fortsatt bra i en internationell jämförelse, men det krävs ansträngningar för att minska ungdomsarbetslösheten och stärka FoU om visionen om Europas mest attraktiva storstadsregion ska kunna uppnås.

Läget i regionen

Under 2014 ökade *befolkningen* med 35 002 personer och under perioden 2010–2014 med knappt 144 000 personer. Sammantaget har 77 procent av befolkningsökningen 2013-2014 i länet skett i områden med hög tillgänglighet. Utvecklingen bedöms därmed gå i rätt riktning, men utvecklingen mot flerkärnighet bör förstärkas.

De indikatorer som beskriver *arbetsmarknaden* visar att regionen har en välutbildad arbetskraft och att den attraherar personer med hög utbildning som lockas att flytta hit. Regionens ungdomar går i stor utsträckning vidare till *högre studier* och andelen har ökat under de senaste åren. Skillnaden mellan olika kommuner är dock stor och betydligt fler kvinnor än män går vidare till högre studier.

Antalet *nystartade företag* per tusen invånare fortsätter att öka och är högst i landet. *Förvärvsfrekvensen* är högre i regionen än i riket som helhet och har ökat de senaste åren. Det finns dock stora skillnader inom regionen; mellan kommuner, mellan kön och mellan sverigefödda och utrikesfödda.

Antalet *kommersiella övernattningar* har ökat med drygt 60 procent de senaste tio åren. År 2014 hade Stockholm 11,15 miljoner kommersiella övernattningar.

Indikatorerna för *miljö och klimat* visar att den totala energianvändningen i Stockholms län minskade från år 2006 till år 2012. Transporternas totala energianvändning har minskat något, vilket är ett trendbrott. Länet har börjat röra sig mot det mål för energianvändning som sattes upp för år 2020. Det krävs ytterligare ansträngningar om regionen ska nå fram till målen för 2030. Stockholmsregionen har låga utsläpp av växthusgaser i jämförelse med hela riket. Halterna i Stockholm visar en generellt nedåtgående trend.

Utsläpp av kvävedioxider och partiklar. Utsläppen av kvävedioxider från fordonens avgaser är idag för stora för att miljökvalitetsnormen för kvävedioxid ska klaras i alla delar av Stockholms län. Utsläppen av partiklar, där fordon med dubbdäck är den dominerande källan, har minskat kraftigt sedan år 2005. Sedan 2012 finns ett åtgärdsprogram i länet och ett antal åtgärder har vidtagits. Utvecklingen är positiv men det finns variationer mellan olika år, bland annat beroende på väderlek.

Resandeutvecklingen i Stockholms län har haft en långsiktig trend som innebär att resandet med både bil och kollektivtrafik har ökat. Bilresandet har dock ökat i en betydligt snabbare takt än resandet med kollektivtrafiken.

Andelen *nöjda SL-resenärer* var 78 procent år 2014, den högsta noteringen har inte varit högre sedan mätningarna startade, men trängseln är den svaga punkten.

Antalet färdigställda bostäder har under en lång följd av år varit lågt i förhållande till länets kraftiga befolkningsökning. Under 2014 färdigställdes 9 050 bostäder, vilket är den näst högsta siffran sedan 2008 och markant högre än år 2010 då det endast färdigställdes 6 443 lägenheter. Till detta tillkommer ombyggnationer samt fritidshusomvandlingar.

Regionen har haft en positiv utveckling inom området *trivsel och trygghet*. Det finns dock stora inomregionala skillnader. Andelen av befolkningens inkomster som består av försörjningsstöd eller andra ersättningar har minskat och ohälsotalet för befolkningen fortsätter att sjunka. Tilliten har ökat, sett till att allt färre instämmer i påståendet att man inte kan lita på de flesta som bor i området. Antalet anmälda brott har minskat de senaste tio åren för de flesta undersökta brottstyper, exempelvis bilbrott, stölder, rån och häleribrott, medan skadegörelsen har ökat något.

Sammantaget kan det konstateras att läget i regionen är relativt bra och att utvecklingen går i rätt riktning inom flera områden. Inom flera områden krävs fortsatta ansträngningar för att nå målen i RUFS 2010:

- Bostadsbyggandet har ökat men det är fortfarande för lågt i förhållande till befolkningsutvecklingen.
- Energianvändningen minskar, men det krävs ytterligare ansträngningar för att nå målen 2030.
- Kollektivtrafikandelen behöver öka.
- Ungdomsarbetslösheten har ökat något och är fortsatt hög i en internationell jämförelse.
- Det är stora skillnader inom regionen när det gäller förvärvsfrekvens samt trivsel och trygghet.

Inledning

Genomförande av RUFS 2010

Våren 2010 antogs den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUFS 2010, av landstingsfullmäktige. Sedan dess pågår arbetet med att genomföra planen. Ett regionalt utvecklingsarbete bedrivs i ett ständigt samspel mellan olika aktörer som på olika sätt bidrar till utvecklingen. Landstinget står för vissa delar av genomförandet, men det är länets olika aktörer som sammantaget bidrar till en positiv utveckling. Många lokala och regionala processer drivs med RUFS 2010 som utgångspunkt och stärker arbetet med att genomföra planen.

Det finns flera viktiga verktyg för att arbeta med genomförandet av RUFS 2010. Utvecklingsplanen är till exempel grunden för regionens samlade regionala tillväxtarbete, prioriteringar och resursfördelning för regional utveckling, utgångspunkt för strukturfondernas inriktning och därmed finansiering av viktiga åtgärder för regionens utveckling. Som regionplan är RUFS 2010 vägledande för kommunernas översiktsplaner. Ett annat verktyg är arbetet med handlingsprogram som fokuserar på genomförandet av vissa av planens åtaganden. Syftet med dem är tillföra handlingskraft på områden där det saknas en given koppling till befintliga program och aktörer på operativ nivå.

Handlingsprogrammet Energi och klimat avslutades 2013. Under våren 2015 avslutades handlingsprogrammen Kunskapsregion Stockholm, Regionala stadskärnor samt Mångfaldsorientering, men arbetet fortgår huvudsakligen inom ramen för det befintliga utvecklingsarbetet. Arbetet med utgångspunkt i handlingsplanen Kreativa Stockholm pågår fortfarande och samordnas av landstingets kulturförvaltning.

Uppföljningen

För att komma framåt i utvecklingen krävs det regelbundna uppföljningar av genomförande och resultat. Regionens utveckling följs upp med utgångspunkt från de planeringsmål och åtaganden som har lagts fast i planen. Ett antal statistiska indikatorer används för att redovisa och följa regionens utveckling i relation till planens planeringsmål. Vidare görs jämförelser med åtta andra storstadsregioner i Europa för att se hur Stockholmsregionen står sig internationellt. Den internationella jämförelsen görs gentemot de övergripande målen för RUFS 2010. Detta är den femte uppföljningen som genomförs och vissa statistiska mått har

tagits bort, ändrats eller tillkommit. Det är alltid den senast tillgängliga statistiken, nationell och europeisk, som används. Det finns dock fördröjningar i statistiken på regional och kommunal nivå.

Datainsamlingen har gjorts under augusti till oktober 2015 och data för 2014 har inte alltid hunnit samlas in. Det förekommer också variationer med avseende på hur ofta olika indikatorer uppdateras. Vissa undersökningar genomförs till exempel endast vart fjärde år och ett mindre antal indikatorer uppdateras inte längre.

Uppföljningsrapporten sammanfattar uppföljningsarbetet. En mer detaljerad redovisning av indikatorerna finns på www.rufs.se.

Stockholmsregionen i en internationell jämförelse

Internationella indikatorer
Visionen är att Stockholm ska vara den mest attraktiva storstadsregionen i Europa. Det finns flera värden och egenskaper som gör Stockholms-regionen attraktiv. Fyra mål i RUFS 2010 uttrycker sammantaget de värden som ska kännetecknа regionen:

- en resurseffektiv region
- en ledande tillväxtregion
- en öppen och tillgänglig region
- en region med god livsmiljö

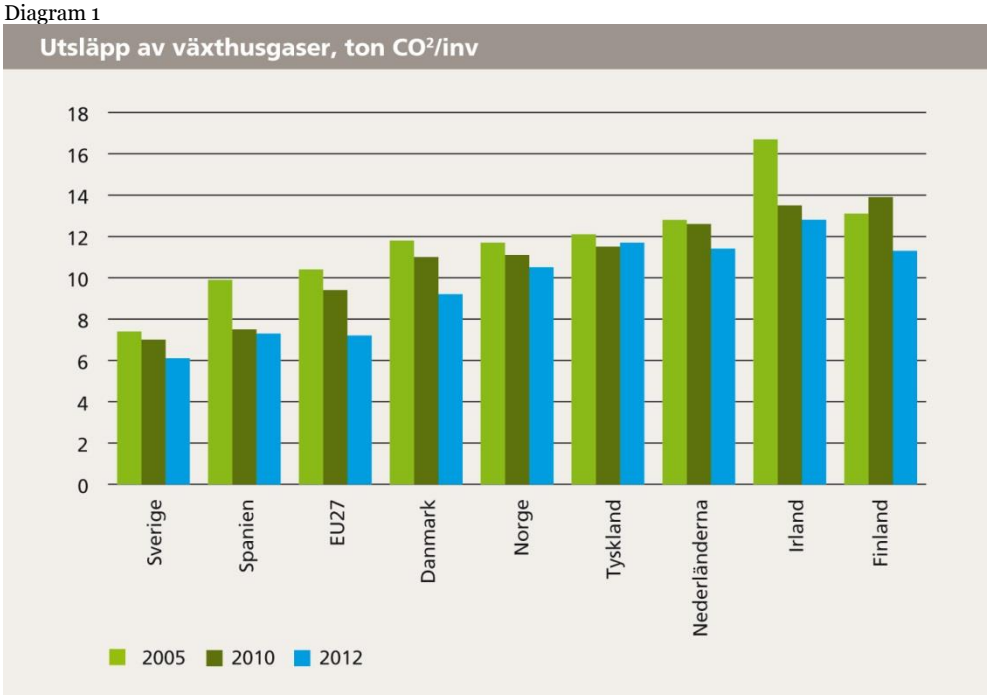
För att se hur väl Stockholmsregionen står sig i ett internationellt perspektiv har ett antal indikatorer tagits fram där regionen jämförs med åtta andra storstadsregioner i Europa. Dessa är Amsterdam, Barcelona, Berlin, Dublin, Helsingfors, Köpenhamn, München och Oslo. De valda regionernas struktur och egenskaper liknar Stockholmsregionens.

På grund av en eftersläpning i statistiken ska den internationella jämförelsen läsas med viss försiktighet. Det är också svårt att hitta jämförbar internationell statistik. Det finns också en viss skillnad när jämförelser görs med tidigare siffror i materialet på grund av revideringar av statistiken bakåt i tiden.

Övergripande mål: En resurseffektiv region

Utsläpp av växthusgaser
I RUFS 2010 finns målet att Stockholmsregionens koldioxidutsläpp (CO^2) ska minska med 40–50 procent till år 2030 och med 80–90 procent till år 2050. De siffror som är tillgängliga och kan användas för internationella jämförelser har emellertid tagits fram per land och inte per region. Vid en jämförelse med de övriga länderna som de aktuella storstadsregionerna ligger i hade Sverige år 2012 de lägsta koldioxidutsläppen, 6,1 ton per år och invånare, medan Irland hade de högsta med 12,8 ton per år och invånare. Sedan 2010 har Sveriges koldioxidutsläpp minskat med 13 procent.
Men trots att Sverige och Stockholmsregionen har förhållandevis låga utsläpp i en internationell jämförelse, krävs det ett fortsatt arbete för att nå de uppsatta nationella och regionala klimatmålen.

Diagram 1

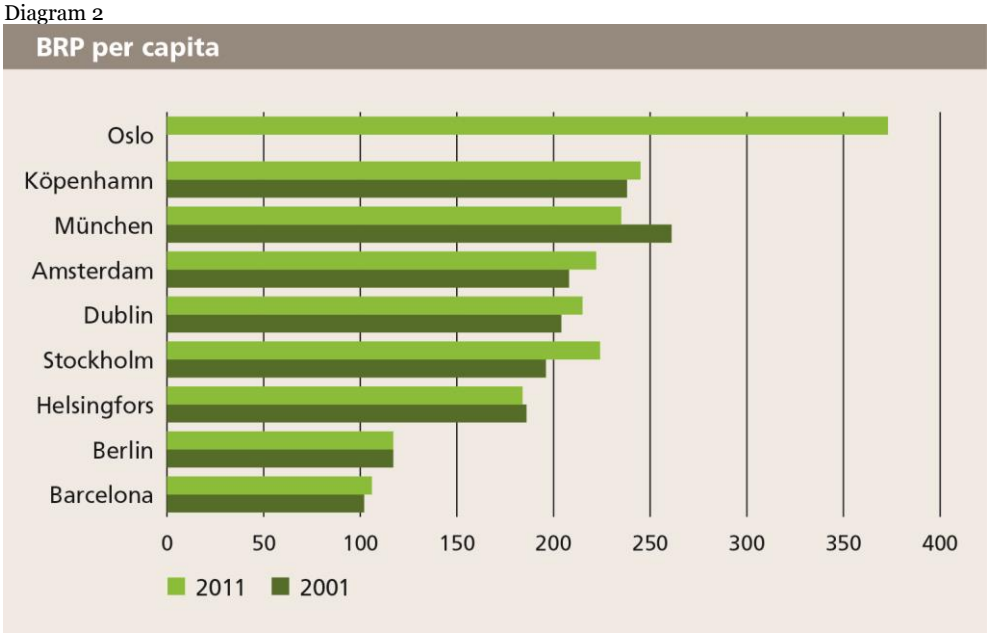
Källa: Eurostat

Övergripande mål: En ledande tillväxtregion

Bruttoregionalprodukt, BRP, per capita
Bruttoregionalprodukten, det vill säga värdet av all produktion av varor och tjänster i en region, per invånare har inte uppdateras i den här uppföljningen. Senaste tillgängliga data för jämförelser på europeisk nivå är från 2011. Redovisningen nedan är alltså densamma som i förgående års uppföljning. I Sverige har Stockholms län högst BRP per capita av alla län, 39 procent högre än genomsnittet för riket (2013).

Indexet BRP per capita är beräknat utifrån ett genomsnitt på 100 för EU27, de 27 medlemsstaterna i EU. De olika regionernas BRP per capita presenteras i relation till detta genomsnitt. Indexet är köpkraftsjusterat för att få en mer rättvisande bild. År 2011 befann sig Stockholmsregionens BRP per capita strax över mitten av de nio jämförda regionerna, med Oslo i topp och Barcelona i botten. Skillnaden mellan den region som har högst BRP per capita och den som har lägst är relativt stor. Alla de jämförda regionerna ligger högre än EU27-genomsnittet, men Berlin och Barcelona utmärker sig i jämförelsen med en BRP per capita som ligger i närheten av genomsnittet.

Diagram 2

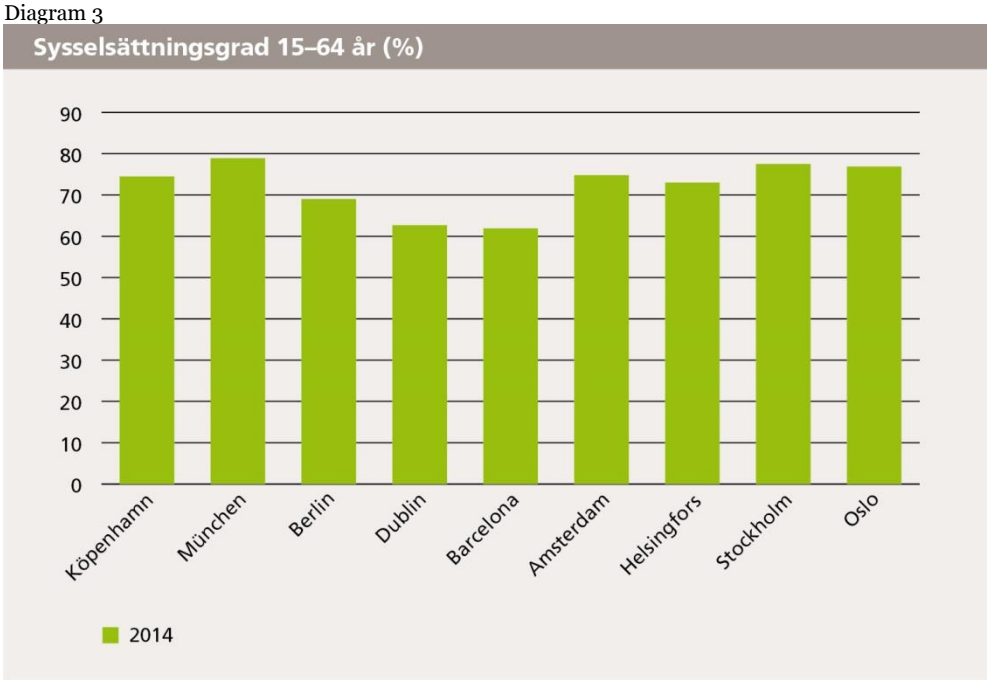

Källa: Eurostat

Arbetskraftens produktivitet (BRP per sysselsatt) Enligt den senast tillgängliga statistiken (2011) hade Stockholmsregionen den näst högsta produktiviteten av de jämförda regionerna. Detta visar att Stockholmsregionen har en hög andel företag högt upp i förädlingskedjan. Arbetskraftens produktivitet ökade mellan 2010 och 2011 i de flesta jämförda regionerna, förutom i Köpenhamn och München där den minskade något.

Sysselsättningsgrad
Sysselsättningsgraden i Stockholmsregionen (15–64 år) har ökat något de senaste åren. År 2014 var siffran 77,5 procent, vilket är en ökning med 1,6 procent sedan 2010. I jämförelse med de övriga regionerna har Stockholm legat på andra plats ända sedan 2010, medan München som ligger högst har en sysselsättningsgrad på 78,9 procent. På tredje plats ligger Oslo med 76,9 procent. Det är alltså tätt mellan regionerna i toppen.

Diagram 3

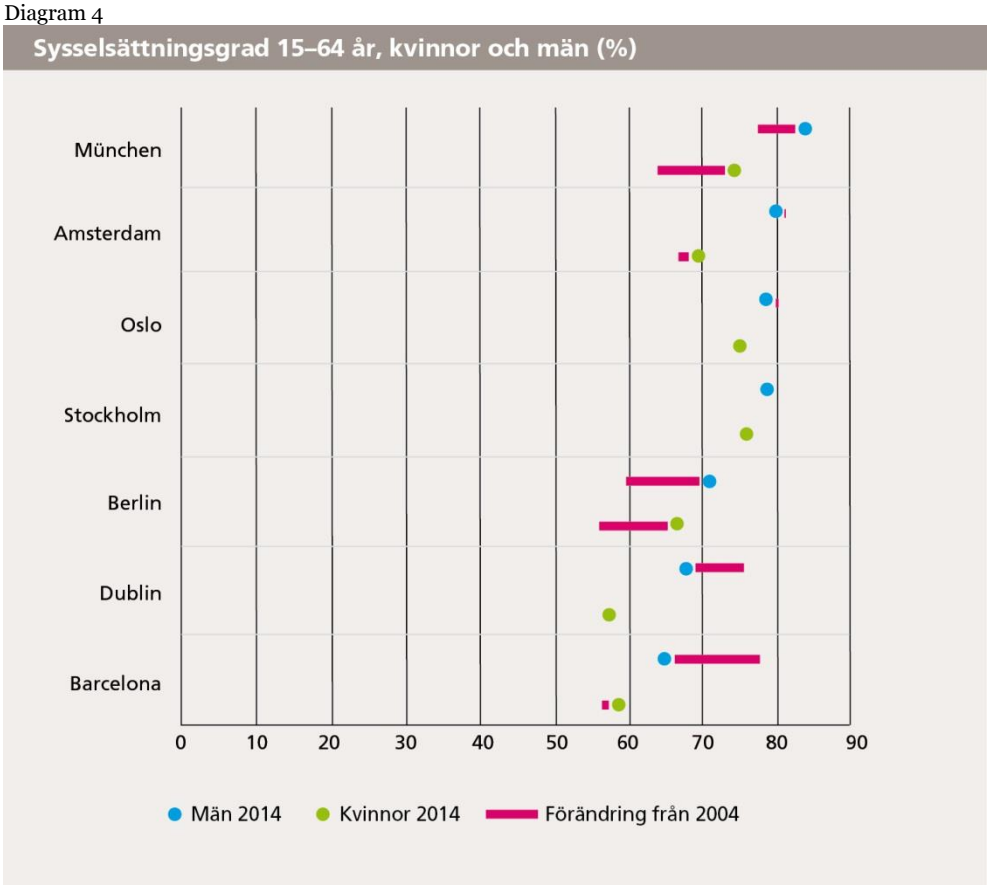

Källa: Eurostat

Mellan åren 2004–2014 ökade sysselsättningsgraden för kvinnor i Stockholm med 1,6 procentenheter och för män i Stockholm med 0,3 procentenheter. Sysselsättningsgraden utvecklades under den perioden starkast i Berlin och München, med 11,5 respektive 10,2 procentenheter.

Sysselsättningsgraden i Oslo var under samma period på samma nivå som i Stockholm. Det kan noteras att skillnaden mellan mäns och kvinnors sysselsättningsgrad fortfarande är klart lägst i Stockholm och Oslo i jämförelse med de andra regionerna. Data för Köpenhamn och Helsingfors saknas för jämförelse mellan 2004 och 2014.

Diagram 4

Källa: Eurostat

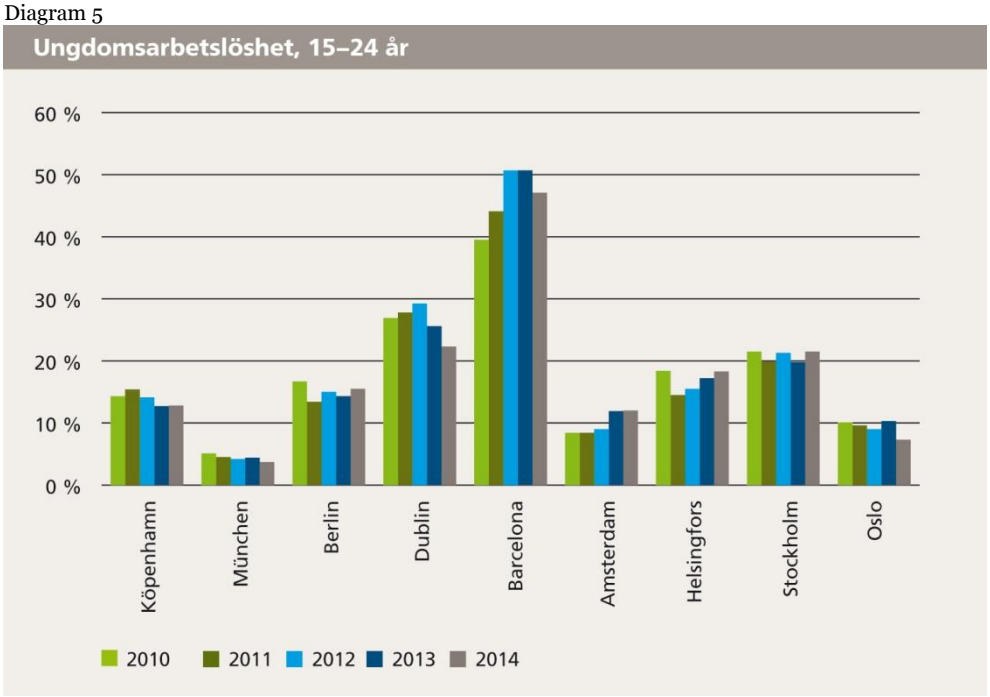
Ungdomsarbetslöshet
Arbetslösheten har ökat något bland 15–24-åringarna i Stockholmsregionen år 2014 i jämförelse med 2013 och ligger på en hög nivå i en internationell jämförelse.

År 2014 var den 21,5 procent, vilket innebar att Stockholm hade den tredje högsta arbetslösheten av jämförelseregionerna, bara Barcelona (47,1 procent) och Dublin (22,3 procent) hade en högre ungdomsarbetslöshet. München hade den lägsta ungdomsarbetslösheten (3,7 procent). I jämförelse med 2009 har arbetslösheten bland ungdomar i Stockholms-

regionen dock minskat något (från 22,1 procent). År 2014 låg den åter på samma nivå som år 2010, efter att ha varit lägre under perioden 2011–2013. I vissa regioner, såsom Barcelona, Dublin och Helsingfors, är det stor skillnad mellan ungdomsarbetslösheten för män och kvinnor.

Sverige har (sedan 2007) övergått till den internationella standarden för arbetskraftsundersökningar där ungdomsarbetslösheten mäts i åldersgruppen 15–24 år, istället för som tidigare från 16 år. Dessutom har definitionen för vilka som ska betraktas som arbetslösa ändrats på så sätt att heltidsstuderande som aktivt söker arbete och är beredda att ta ett arbete räknas som arbetslösa. Mätproblemet uppstår just för att det endast krävs att en studerande exempelvis söker extraarbete eller sommarjobb för att klassas som arbetslös. Med beaktande av de begränsningar som finns i mätmetoderna visar ändå statistiken på en utveckling och jämförelser kan göras mellan olika år i Stockholmsregionen och mellan Stockholmsregionen och de storstadsregioner som används för den internationella jämförelsen.

Diagram 5

Källa: Eurostat

FoU som andel av BNP
Data har inte kunnat uppdateras sedan föregående års uppföljning eftersom det inte finns regional statistik tillgänglig för alla regioner som jämförs, däribland Stockholmsregionen. I den senaste tillgängliga statistiken (2011) låg Stockholmsregionen på fjärde plats med en FoU-andel på 3,8 procent av BNP. Sedan 2003 har andelen gradvis försämrats. Andelen låg på 4 procent år 2007 och på 4,3 procent år 2003.

Stockholms län som kunskapsregion behöver ha en hög och stigande FoU-investeringsgrad, både i relativa och i absoluta tal. Av de jämförda regionerna investerar Köpenhamn och München störst andel av sin BNP i FoU: 5 respektive 4,5 procent. Oslo och Berlin ligger tillsammans med Stockholm i mitten och investerar 3,2 respektive 3,5 procent, medan Barcelona investerar minst, 1,6 procent. I sex av de nio jämförda regionerna har FoU-andelen av BNP ökat under perioden 2007–2011, medan andelen har minskat i Stockholm och Köpenhamn. Sveriges andel av landets BNP som utgörs av offentliga och privata investeringar i FoU har generellt minskat något under det senaste decenniet, men ligger fortfarande på femte plats inom OECD (2013). Stora internationella koncerner dominerar satsningar på FoU i det svenska näringslivet, men ökar sina investeringar främst på andra platser än i Sverige, vilket innebär en utmaning.

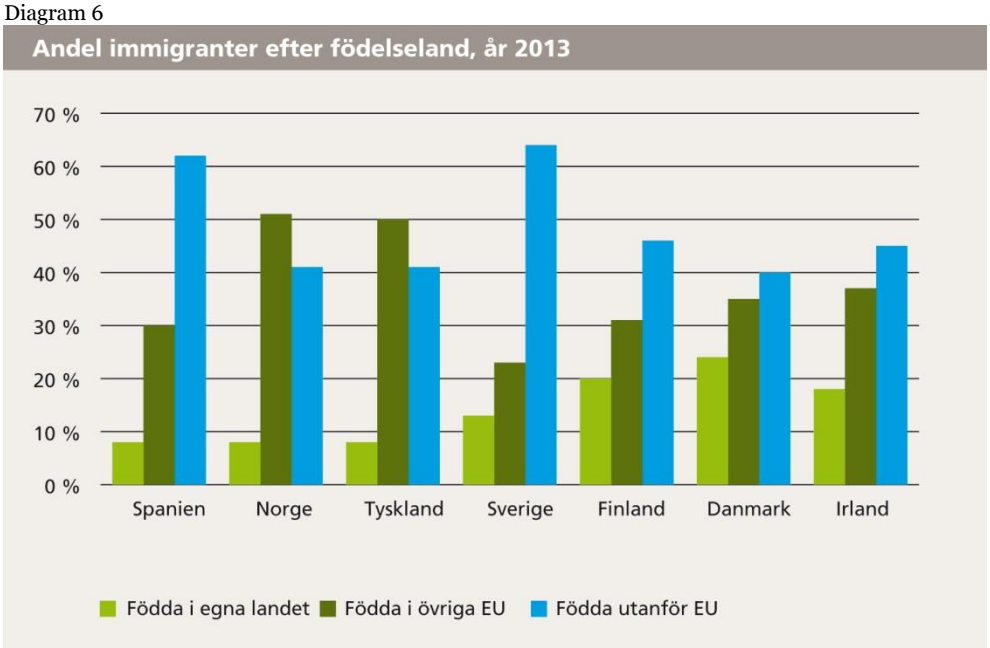
Antalet patent
Antalet registrerade europeiska patent per invånare, EPO, är enligt senast tillgängliga statistik (2012) högt i Stockholmsregionen och trenden under 2000-talet har varit att antalet ökar. Stockholm utmärker sig även när det gäller specifikt högteknologiska patentansökningar och har fler patent per invånare i jämförelse med exempelvis Köpenhamn, Helsingfors och Berlin, men färre än München.

Övergripande mål: En öppen och tillgänglig region

Immigration
Siffror för immigration redovisas endast per land, inte per region. Antalet immigranter ökar eller minskar olika år, beroende på vad som händer i omvärlden. Diagrammet visar andelen immigranter av den totala befolkningen per land år 2013. I jämförelsen kan det konstateras att Sverige har en relativt hög andel utlandsfödda och att immigranterna i stor utsträckning är födda utanför EU. Sedan år 2010 har andelen utlandsfödda

stigit näst mest i Sverige av de jämförda länderna, från 14,3 till 15,9 procent av befolkningen.

Diagram 6

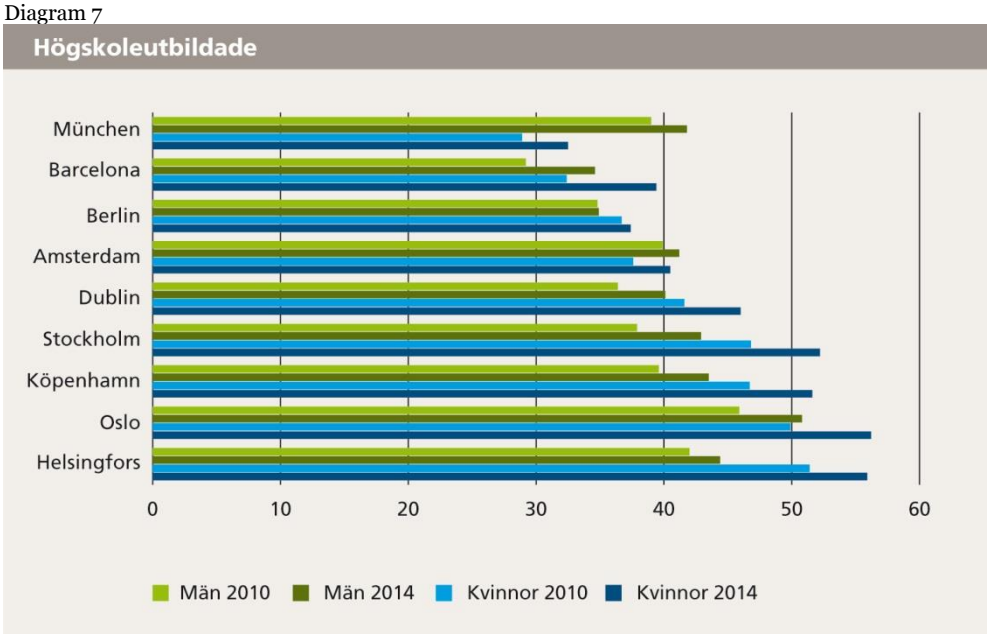
Källa: Eurostat

Internationella kongresser
År 2014 arrangerades 95 stycken internationella kongresser i Stockholmsregionen, vilket är en viss ökning från föregående år då 93 kongresser anordnades. Stockholms plats i rankingen har varierat från plats 17 år 2010 och plats 12 år 2012, till plats 19 år 2014. Fyra av de jämförda regionerna arrangerade fler kongresser än Stockholm år 2014: Berlin (193), Barcelona (182), Amsterdam (133) och Köpenhamn (105).

Andel högskoleutbildade
En hög andel högskoleutbildade ökar en regions attraktionskraft och är en viktig förutsättning för att företag och organisationer ska stanna kvar i eller välja att etablera sig där. I samtliga regioner i jämförelsen ökar andelen högskoleutbildade i befolkningen. I Stockholmsregionen var totalt 47,6 procent av 25- till 64-åringarna högutbildade år 2014. I två regioner, Oslo och Helsingfors, var andelen högskoleutbildade högre än i Stockholm: 53,4 respektive 50,2 procent.

I alla regioner utom två är andelen högutbildade kvinnor högre än andelen högutbildade män. I Amsterdam är skillnaden dock mycket liten mellan könen, medan andelen högutbildade kvinnor är drygt nio procent lägre än andelen högskoleutbildade män i München.

Diagram 7

Källa: Eurostat

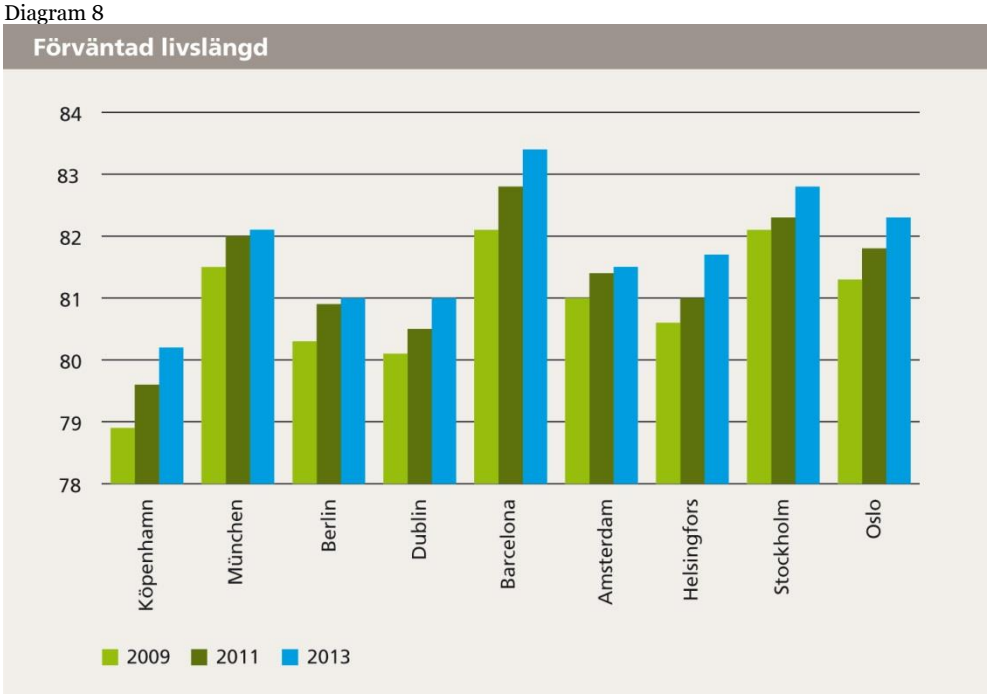
Internationell ranking av universitet och högskolor
Att ha välrenommerade universitet och högskolor är viktigt för en kunskapsregion. När lärosätena placeras på erkända rankinglistor synliggörs både de och Stockholmsregionen i ett internationellt perspektiv. I den internationella rankingen av universitet och högskolor är Stockholmsregionen representerad på två av de mest respekterade listorna över världens 100 bästa lärosäten. På *The Times Higher Education World University Rankings* 2014–2015 återfinns Karolinska Institutet på plats 44. Det är en mycket bra placering, men en liten tillbakagång i jämförelse med år 2011–2012 då placeringen var plats 32. På listan för 2014–2015 finns även Stockholms universitet med bland de 100 bästa, på plats 98. Stockholms universitet har tidigare år legat på platserna 131, 117 och 103.

På listan Academic Ranking of World University som *Shanghai Jiao Tong University* publicerar varje år finns Karolinska Institutet år 2015 på plats 48 och Stockholms universitet på plats 77. Uppsala universitet finns också med på de båda rankinglistorna, på plats 98 respektive 61.

Övergripande mål: En region med god livsmiljö

Förväntad medellivslängd vid födseln
Medellivslängden har under en längre tid blivit allt högre vilket är ett generellt tecken på välstånd och utveckling. Stockholmsregionen hade den näst högsta förväntade medellivslängden (förväntad livslängd för ettåringar år 2013) av de jämförda regionerna (82,8 år), medan Barcelona hade den högsta (83,4 år) och Köpenhamn den lägsta (80,2 år).

Diagram 8

Källa: Eurostat

Urban Audit Perception Survey (UAPS)
Urban Audit Perception Survey är en intervjuundersökning som försöker fånga invånarnas uppfattning om livskvalitet i sina respektive städer. Undersökningen gjordes senast 2012, vilket betyder att det inte finns några nya resultat som kan jämföras med föregående års uppföljning av RUFS 2010.

År 2012 instämde 10 procent av invånarna i Stockholm i påståendet: *Det är lätt att hitta bra bostäder till ett acceptabelt pris*. I Dublin, som hade den högsta siffran, instämde 36 procent i påståendet. Mellan åren 2009–2012 sjönk andelen som instämmer i påståendet mest i Berlin, med 35

procentenheter, ned till 16 procent. München placerar sig sist, där instämmer 4 procent i påståendet.

När det gäller påståendet *Utrikesfödda är välintegrerade* låg Stockholm på sjunde plats år 2012, med 38 procent som instämmer. I 2009 års undersökning låg Stockholm på femte plats. I München, som har den högsta andelen, instämmer 62 procent i påståendet, medan cirka 30 procent instämmer i Berlin som har lägst andel positiva.

Läget i regionen

Uppföljningen av indikatorer är kopplad till de planeringsmål som lades fast i RUFS 2010. Planeringsmålen är många och indikatorerna är valda för att fånga utvecklingen inom ett område som är kopplat till planeringsmålen. Indikatorerna redovisas under följande rubriker:

- Arbetsmarknad och kompetens
- Miljö och klimat
- Bostäder och bebyggelseutveckling
- Regionala stadskärnor
- Resvanor
- Trivsel och trygghet

Indikatorerna ger självklart inte hela bilden av utvecklingen och läget inom ett område, men de indikerar i vilken riktning utvecklingen i regionen går. Läs mer om indikatorerna på www.rufs.se.

År 2014 bodde länets *befolkning* på följande sätt:

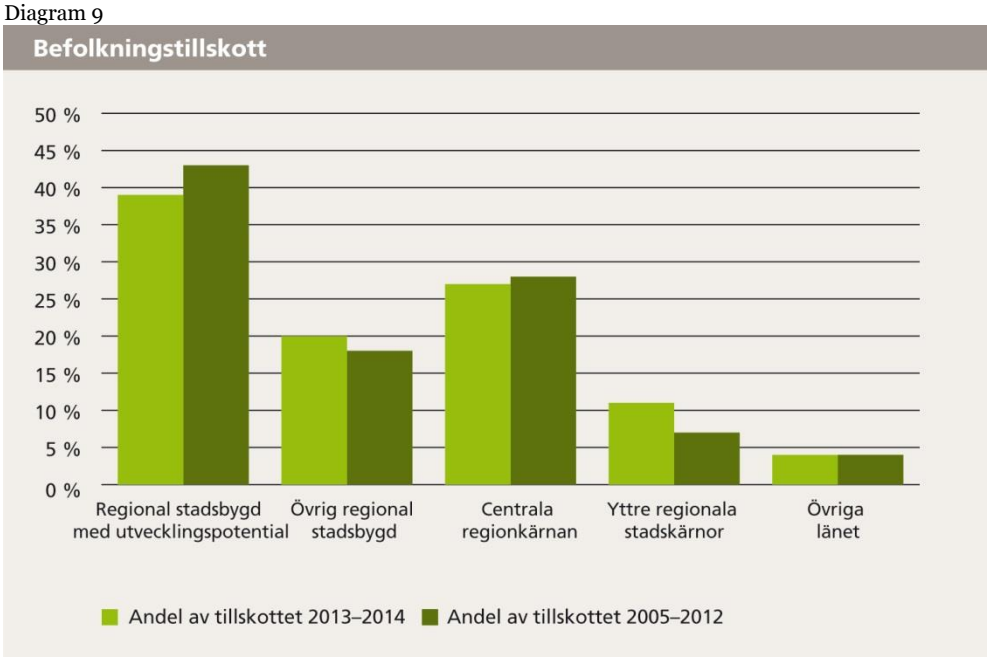
- 46 procent i regional stadsbygd med utvecklingspotential
- 24 procent i den centrala regionkärnan
- 20 procent i övrig regional stadsbygd
- 6 procent i de yttre regionala stadskärnorna
- 5 procent i övriga länet.

Befolkningen i Stockholms län var 2,198 miljoner den 31 december 2014. Ökningen under 2014 var 35 002 personer och under perioden 2010–2014 knappt 144 000 personer.

Av den totala befolkningsökningen 2013-2014 tillkom 27 procent i den centrala regionkärnan och 11 procent i de yttre regionala stadskärnorna, 39 procent i regional stadsbygd med utvecklingspotential, 20 procent i övrig regional stadsbygd och 3 procent i övriga länet. Sammantaget har 77 procent av befolkningsökningen 2013-2014 i länet skett i områden med hög

tillgänglighet. Utvecklingen bedöms därmed gå i rätt riktning, men utvecklingen mot flerkärnighet bör förstärkas.

Diagram 9

Källa: SCB

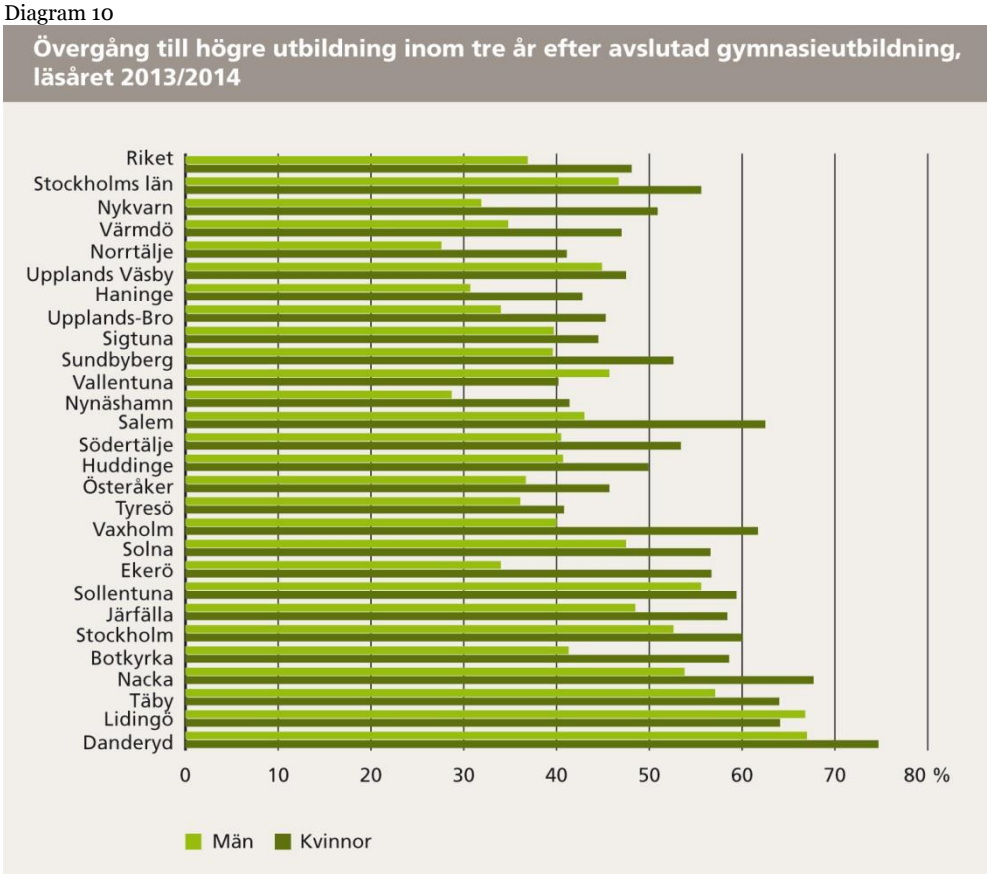
Arbetsmarknad och kompetens

Statistiken indikerar att Stockholmsregionen är attraktiv för personer med högre utbildning. Fler högutbildade flyttar hit än härifrån och flyttningsnettot är positivt, såväl för kvinnor som för män. För att trygga kompetensförsörjningen till regionens arbetsmarknad är det viktigt med en inflyttning av högutbildade samt att regionens befolkning utbildar sig.

Övergång till högre utbildning

Fler ungdomar i Stockholms län går vidare till högre studier i jämförelse med genomsnittet för riket. Det är dock färre män än kvinnor som studerar vidare och skillnaden har inte minskat under det senaste decenniet. Läsåret 2013–2014 var andelen ungdomar som har påbörjat en högre utbildning inom tre år efter slutförd gymnasieutbildning 51,3 procent i Stockholms län, medan motsvarande siffra för riket var 42,5 procent.

Diagram 10

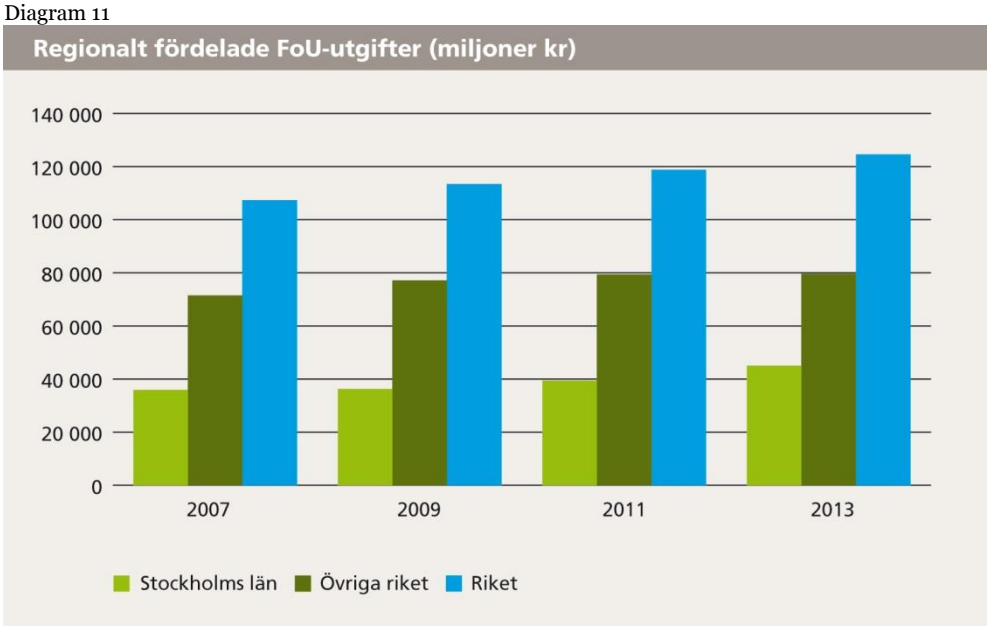
Källa: SCB

I Stockholms län ökade övergångsfrekvensen något i jämförelse med 2012–2013, medan den minskade något i riket. Det finns dock betydande skillnader i länet. Läsåret 2013–2014 gick till exempel endast 33,2 procent i Norrtälje vidare till högre studier inom tre år från en avslutad gymnasieutbildning, medan motsvarande siffra i Danderyd var 71,6 procent.

Regionalt fördelade FoU-utgifter

I Sverige bedrivs merparten av den totala FoU-verksamheten i de tre storstadslänen Stockholm, Västra Götaland och Skåne, varav Stockholms län har de största FoU-utgifterna. De län som har de högsta FoU-utgifterna har både större lärosäten och många stora företag. Mellan 2007 och 2013 ökade FoU-utgifterna med 25 procent i Stockholms län, medan ökningen i övriga riket var 11 procent. Länets totala utgifter som investeras i FoU har alltså ökat i absoluta tal, men FoU-investeringar som andel av BNP minskat.

Diagram 11

Källa: SCB

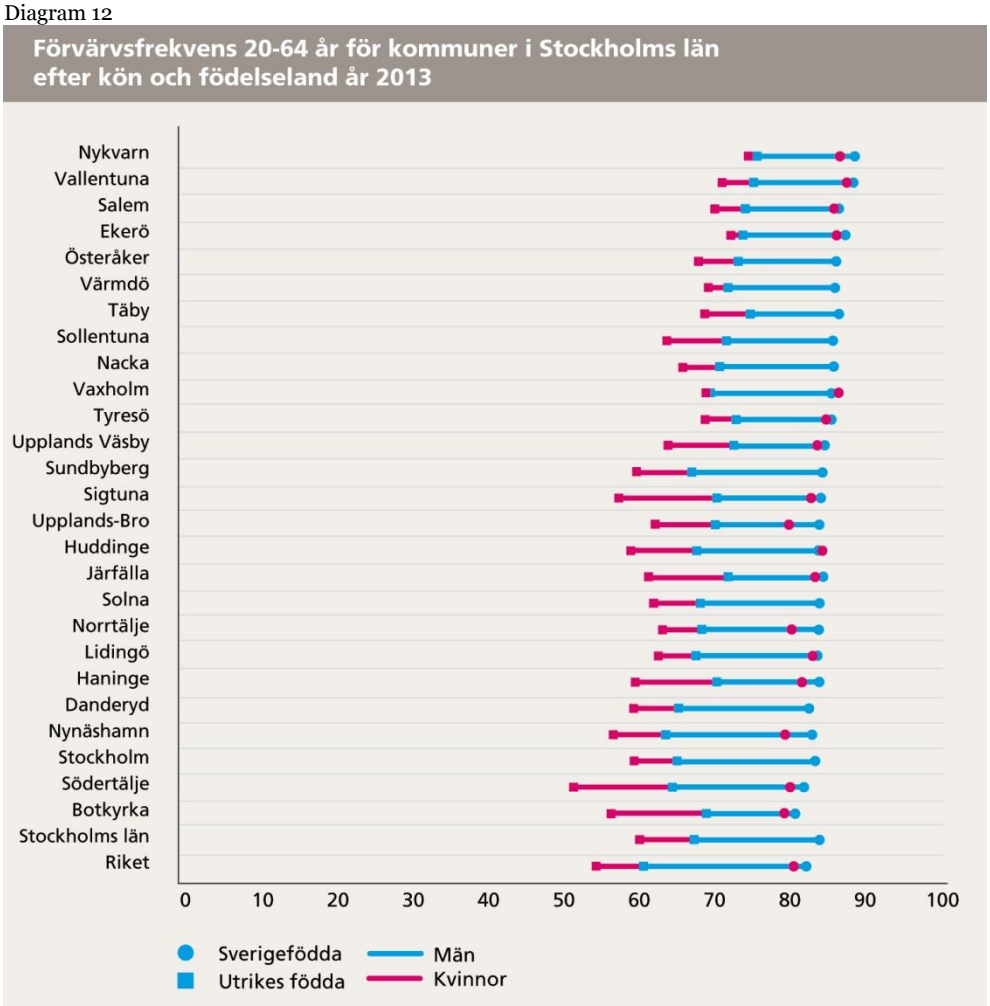
Antal nystartade företag per tusen invånare, den så kallade etableringsfrekvensen, har ökat år 2014 jämfört med föregående år. I länet startades 16,1 företag jämfört med 15,4 år 2013. Det är den högsta siffran i riket. För 2014 har inte data på kommunnivå kunnat redovisas då statistiken inte varit tillgänglig. Föregående år startades flest företag i Danderyd, Lidingö, Stockholm, Vaxholm och Nacka.

Branscher
Sedan mitten av 1980-talet har länets andel av BNP ökat stadigt. Idag utgör Stockholms läns BRP nästan en tredjedel av rikets BNP. Rapporten *Stockholmsregionens ekonomiska struktur – en översiktlig kartläggning* (Tillväxt- och regionplaneförvaltningen, 2015) visar hur sysselsättningen för kvinnor och män, fördelad på sektorer åren 1970–2013, har förändrats över tid i länet. För både män och kvinnor går det sammanfattningsvis att se en ökad andel sysselsatta inom den privata tjänstesektorn (handel, restaurang och hotell, transporter, information och kommunikation, finansiell verksamhet och fastighetsverksamhet), samt en minskad andel sysselsatta inom tillverkningsindustrin och offentlig sektor.

Förvärvsfrekvensen i regionen var 78,5 procent år 2013 (77,4 procent år 2010) och något högre än i övriga riket (77,1 procent). Inom regionen finns det dock betydande skillnader i förvärvsfrekvens mellan kommuner, mellan

könen och mellan svensk- och utrikesfödda. Som exempel kan nämnas Södertälje där förvärvsfrekvensen bland utrikesfödda kvinnor endast är 51,8 procent, medan den är 82,5 procent för män födda i Sverige.

Diagram 12

Källa:

Ungdomsarbetslösheten har ökat i Stockholmsregionen, men ligger lägre än i riket som helhet. År 2014 hade den ökat i jämförelse med år 2013 och var 21,5 procent bland 15–24-åringar. Detta är ungefär i nivå med år 2010.

En ungdomsarbetslöshet på 21,5 procent innebär dock inte att mer än var femte 15–24-åring är arbetslös, utan den anger andelen arbetslösa av de ungdomar som jobbar eller söker jobb.

Sverige har (sedan 2007) övergått till den internationella standarden för arbetskraftsundersökningar där ungdomsarbetslösheten mäts i åldersgruppen 15–24 år, istället för som tidigare från 16 år. Dessutom har definitionen för vilka som ska betraktas som arbetslösa ändrats på så sätt att heltidsstuderande som aktivt söker arbete och är beredda att ta ett arbete räknas som arbetslösa.

Diagram 13

Källa: Eurostat

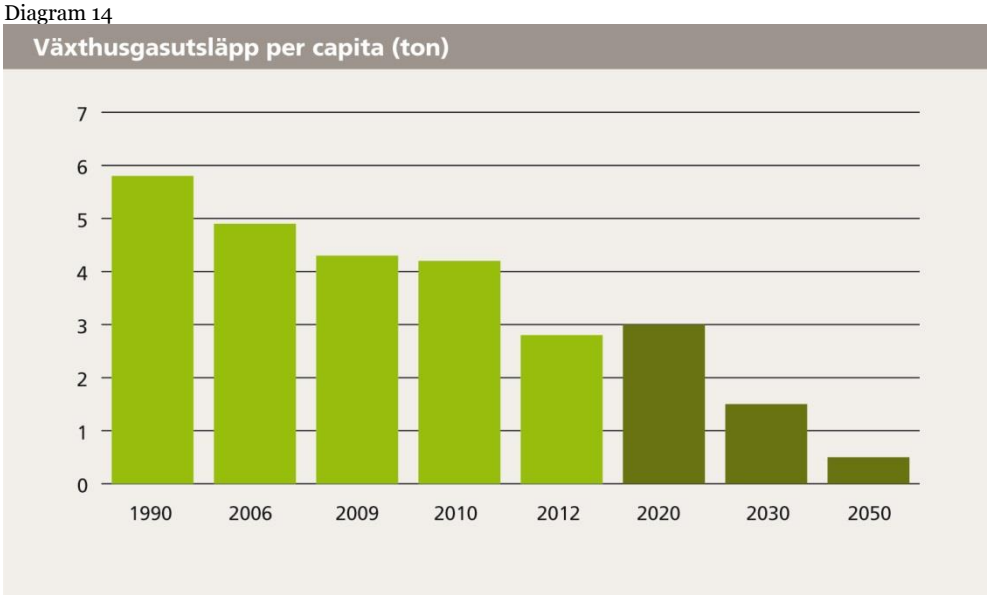
Kommersiella övernattningar

År 2014 hade Stockholm 11,15 miljoner kommersiella övernattningar. Det innebär en ökning på cirka 4,3 miljoner eller cirka 62 procent sedan 2004. Stockholms läns andelar av det totala antalet övernattningar i landet har ökat stadigt, från 25,5 procent år 2004, via 27,8 procent år 2010, till 30,0 procent år 2014.

Miljö och klimat

För att motverka den globala uppvärmningen måste utsläppen av växthusgaser minska snabbt. Den nationella visionen är att Sverige inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser år 2050 och målen för minskade växthusgasutsläpp i RUFS 2010 har samma inriktning. För att långsiktigt kunna nå klimatneutralitet måste regionen bli både energieffektiv och fasa ut de fossila bränslena. Sveriges energipolitiska mål för 2020 är att andelen förnybara bränslen ska vara minst 50 procent av den totala energianvändningen, att användningen av fossila bränslen för uppvärmning har upphört, samt att andelen förnybara bränslen i transportsektorn är minst 10 procent. Till år 2030 är det nationella målet att hela fordonsflottan är oberoende av fossila bränslen.

Diagram 14

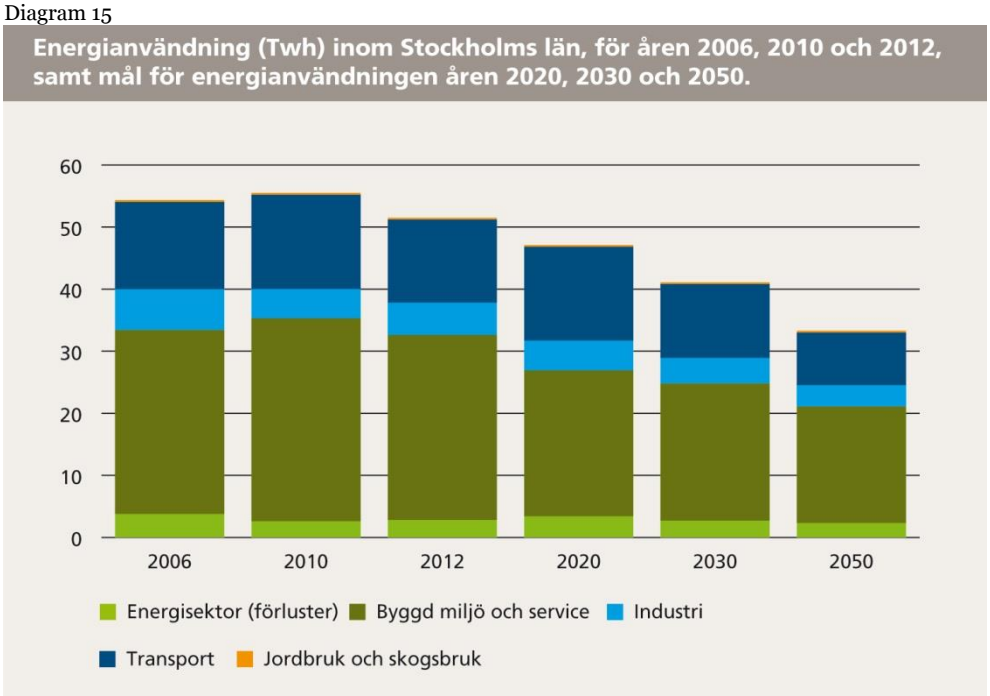

Källa: Sweco Energuide

De klimatpåverkande utsläppen har minskat med cirka 2,1 ton per capita mellan åren 2006 och 2012 (enligt den senast framtagna statistiken). Ett huvudskäl till minskningen är den kraftiga befolkningsökningen i regionen, utan att kapaciteten i bostäder och transporter har ökat i samma omfattning. Det är helt enkelt fler som utnyttjar samma energimängd. Inflyttningen har delvis skett genom förtätning: bostadsytan per person har blivit mindre. Med detta följer bland annat att uppvärmningsenergin per person blir mindre. Målet för år 2020 är redan uppnått men det bör noteras att variationerna är stora mellan olika år och att det kan se annorlunda ut vid nästa uppföljningstidpunkt. Det finns en tydlig indikation: de direkta

växthusgasutsläppen per capita minskar. Den el vi använder framställs också med en större andel förnybara källor.

Diagram 15

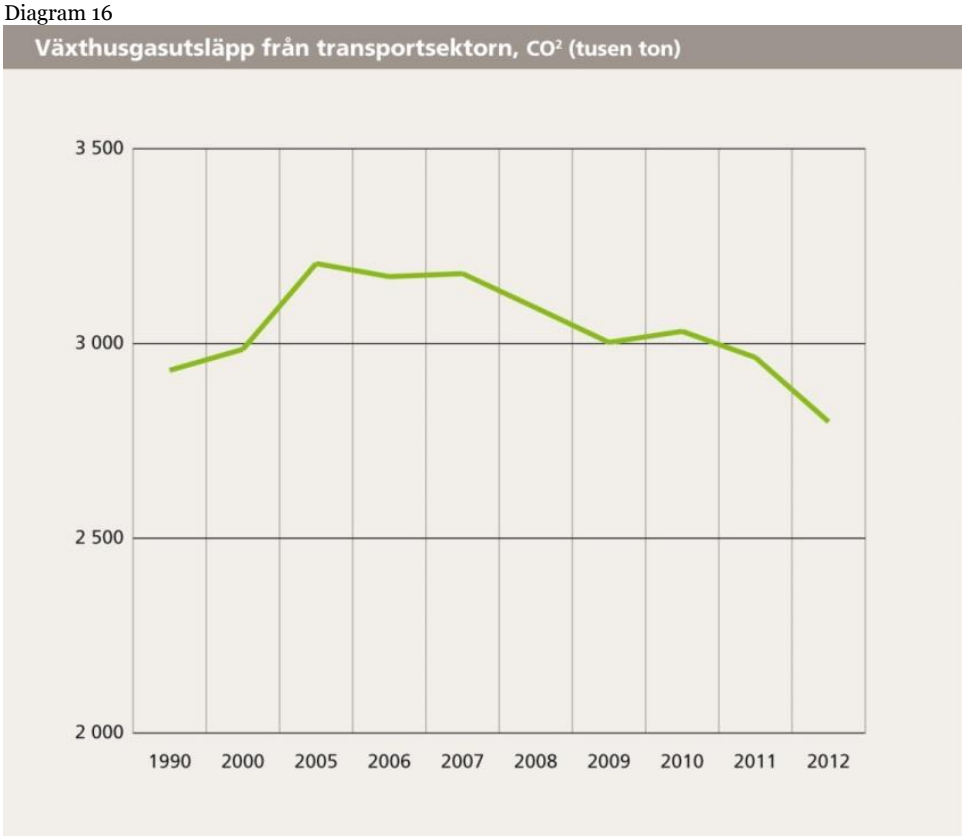
Källa: Sweco Energuide

En rapport från tillväxt- och regionplaneförvaltningen, *Nulägesanalys inför regional klimatfärdplan* (2015), visar att den totala energianvändningen i Stockholms län minskade från år 2006 till år 2012. Länet har börjat röra sig mot det mål för energianvändning som sattes upp för år 2020, men sett till vad som krävs för att nå målen 2030 och 2050 krävs det betydande åtgärder för att minska energianvändningen i den takt som är nödvändig. Inom bebyggelsen är energianvändningen oförändrad, trots att fastighetsytan har ökat. Detta kan bero på ökad effektivitet, men det finns även en variation till följd av att vintrarna är olika kalla. På grund av det behövs det olika mycket uppvärmning och olika typer av uppvärmning olika år.

Transporternas totala energianvändning har minskat något, vilket är ett trendbrott. Utsläppen av växthusgaser från transportsektorn minskar också. I sin rapport Trender i transportsystemet (2014) skriver Trafikverket att en transporttrend är att bilberoendet minskar i städerna. Detta anses bero på dels en ökad förtätning och på att kollektivtrafiken har byggts ut, dels på att unga människor inte skaffar körkort och bil i samma omfattning

som tidigare. Under 2011 hade endast 40 procent av de unga i Stockholms län körkort.

Diagram 16

Källa: Nationella emissionsdatabasen

Utsläpp av kvävedioxider (NOx) och partiklar (PM10) beror i hög grad på vägtrafiken. Miljökvalitetsnormerna för kvävedioxid överskrids längs ett tiotal gator i Stockholm samt längs med hårt trafikerade infarts- och kringfartsleder. Efter en topp 2010 var utsläppen av kvävedioxider 2013 tillbaka på 2009 års nivå. Kvävedioxidhalterna har tidigare minskat tack vare teknikutvecklingen. Under de senaste åren har trenden brutits, bland annat i samband med att antalet dieselfordon har ökat.

Diagram 17

Källa: Miljömålsportalen

PM10 består i huvudsak av uppvirvlade partiklar som bildas genom slitage av vägbeläggning, sand, däck och bromsar. Fordon med dubbdäck är den dominerande källan till utsläppen av partiklar. Utsläppen av partiklar har minskat kraftigt sedan år 2005. Ett åtgärdsprogram för att klara miljökvalitetsnormerna finns i länet sedan 2012, vilket gett effekt men variationer mellan åren finns bland annat beroende på väderlek. Diagram 18 visar utvecklingen fram till och med 2013. Kommunerna vidtar åtgärder på de vägar dessa har rådighet över, medan det statliga vägnätet är Trafikverkets ansvar. För 2014 rapporterar Stockholms stad att miljökvalitetsnormerna för partiklar klarades vid alla mätstationer i Stockholms innerstad, utom en dag då halterna överskreds marginellt längs med den hårt trafikerade Essingeleden år 2014.

Eftersom regionen har en kraftig tillväxt behöver transportmönstren förstärkas mot mer kollektivtrafik för att bryta trenden med ökad vägtrafik och på det sättet minska halterna av både kvävedioxider och partiklar.

Diagram 18

Källa: Miljömålsportalen

Tätortsnära natur

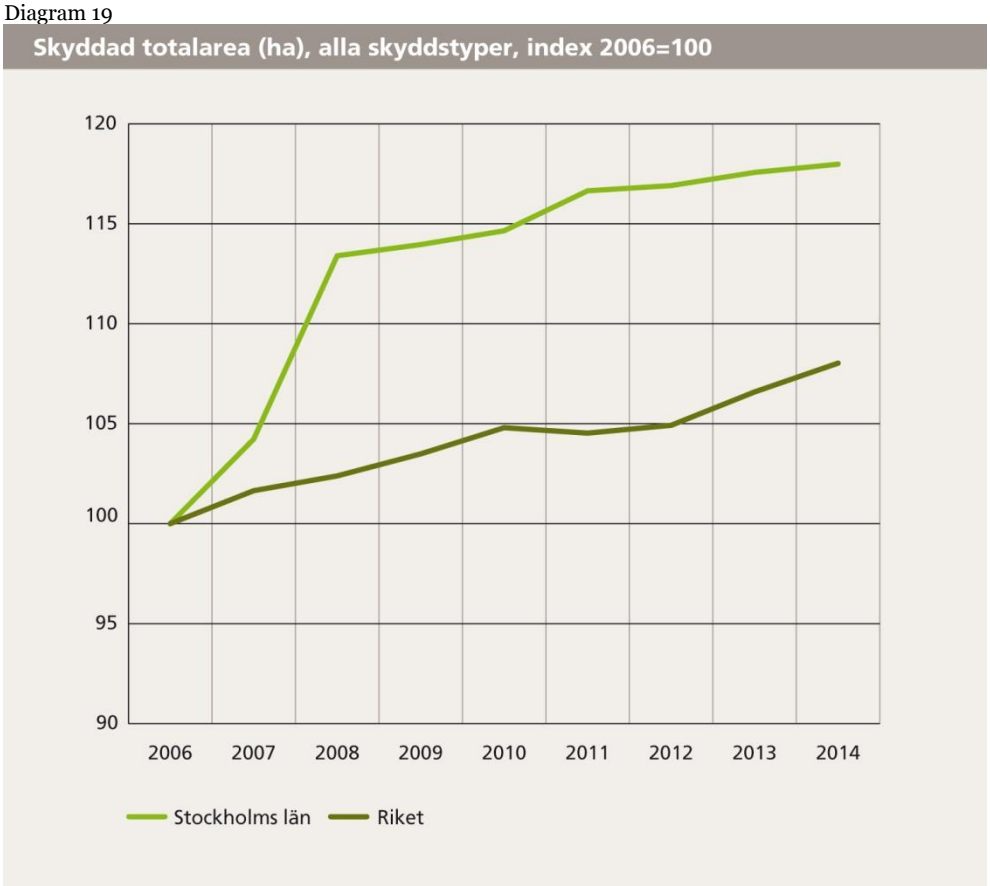
Människor i regionen ska ha god tillgång till tätortsnära natur av hög kvalitet. År 2010, när den senaste analysen gjordes, hade varannan invånare (48 procent) i länet mindre än 1 000 meter till en grön kil och var fjärde invånare (23 procent) hade mindre än 500 meter till en grön kil. De gröna kilarna har ett särskilt värde, inte minst från ett hållbarhetsperspektiv, eftersom de är stora och sammanhängande grönområden som ligger nära bebyggelsen. De förser bland annat regionens invånare med viktiga ekosystemtjänster, står för olika natur- och rekreationsvärden, ger viktiga hälsofrämjande aspekter och bidrar till regionens resiliens och möjligheter till klimatanpassning.

Skyddade natur- och kulturområden

En stor del av regionens attraktivitet utgörs av närheten till grönska och vatten. I Stockholmsregionens tätortsnära natur finns ett unikt växt- och djurliv, sett ur ett nationellt och europeiskt perspektiv. Värdefulla natur-,

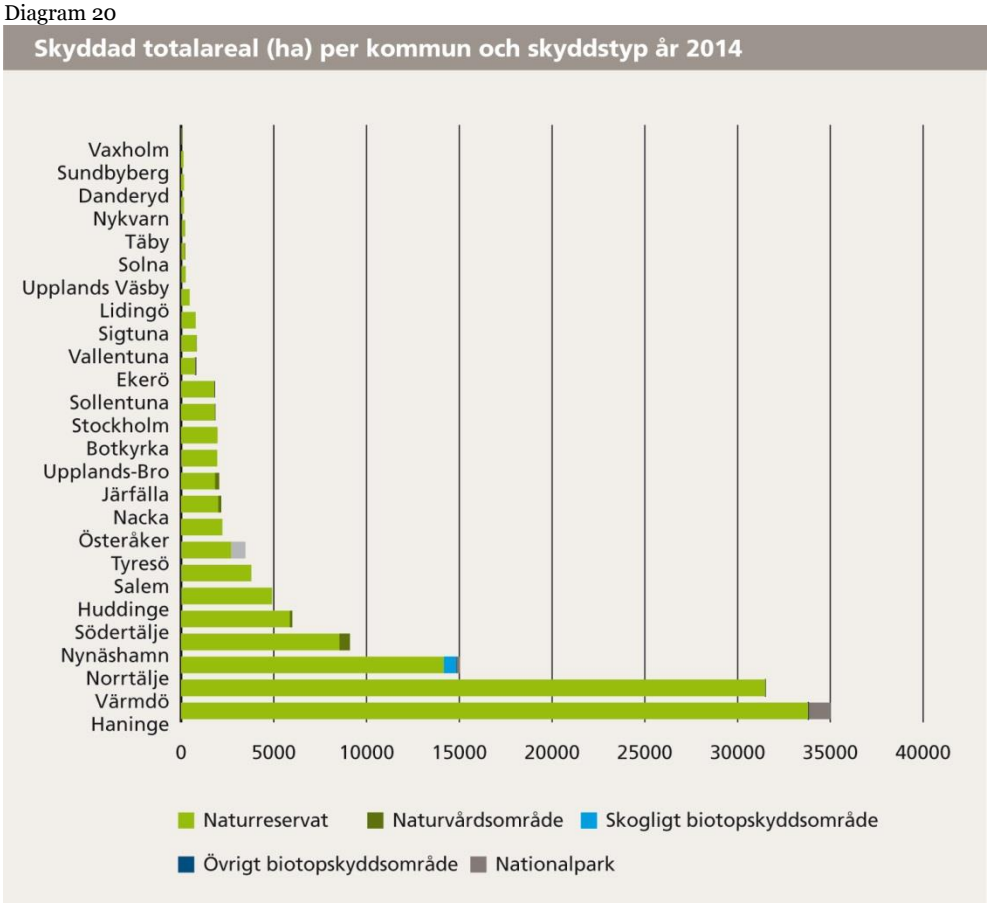
kultur- och rekreationsområden ska värnas och utvecklas. Grönstrukturen har olika värden och funktioner i olika skalor, från den lokala grönstrukturen till de tätortsnära gröna kilarna, i hela länet och i ett större regionalt perspektiv. Den skyddade totala arealen har ökat väsentligt i Stockholms län, i jämförelse med den totala areal som är skyddad i hela riket.

Diagram 19

Källa: SCB

Diagram 20

Källa: SCB

Hushållsavfallet per invånare har minskat kraftigt sedan år 2006, trots en långsiktig total ökning som beror på befolkningstillväxten. En ökning av matavfallsinsamlingen har skett i länet och trenden är att allt mer matavfall samlas in, vilket gör att biogasproduktionen kan öka.

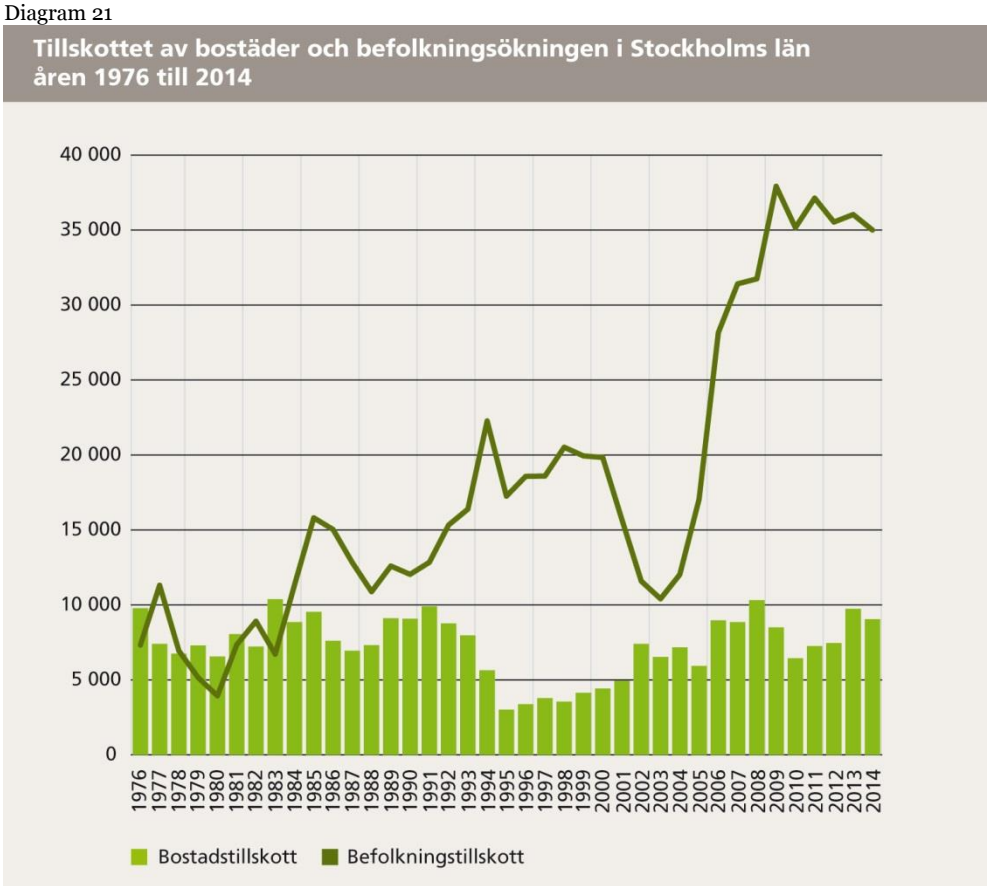
Bostäder och bebyggelseutveckling

Antalet färdigställda bostäder har under en lång följd av år legat lågt i förhållande till länets kraftiga befolkningsökning. Under 2014 färdigställdes 9 050 bostäder, vilket är något lägre än 2013 men den näst högsta siffran sedan 2008. Det är betydligt fler än år 2010 då det endast färdigställdes 6 443 lägenheter.

Det tas även fram nya bostäder genom ombyggnad och permanentning, men brist på tillförlitlig statistik gör att det inte går att få fram exakta

uppgifter över antalet. Länsstyrelsen bedömer att ombyggnationer och fritidshusomvandlingar ger drygt 2 000 inflyttningsklara bostäder per år.

Diagram 21

Källa: SCB

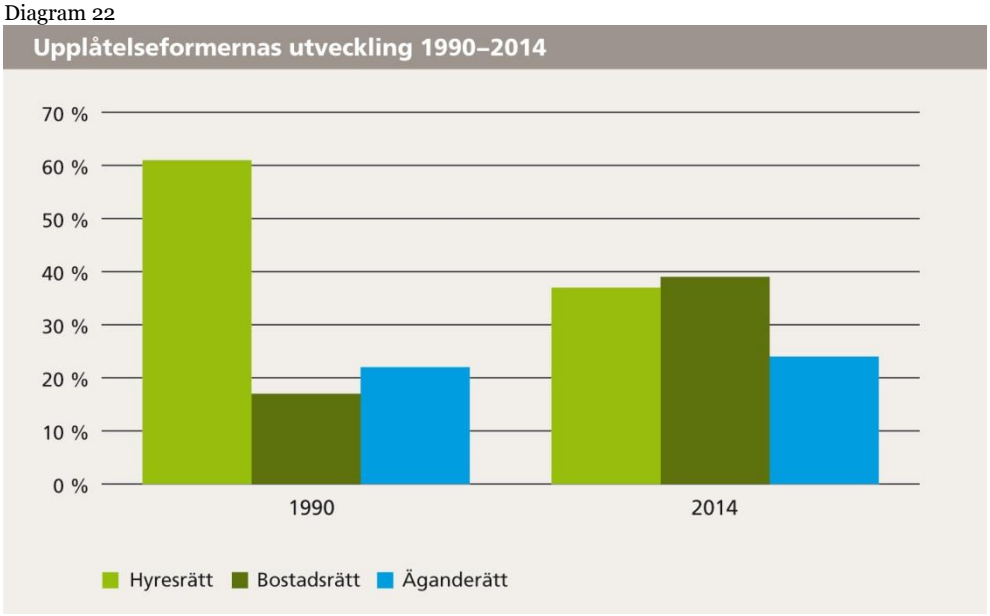
Under 2012 genomförde tillväxt- och regionplaneförvaltningen (dåvarande TMR) en regional bedömning av behovet av bostadstillskott som baserades på nya befolkningsframskrivningar. Bedömningen kom fram till att tillskottet bör vara mellan 9 000 och 16 000 nya bostäder per år fram till 2030.

En förtätning i boendet kan anas, men bristen på statistik kring hushållssammansättningen gör att det inte finns någon djupare kunskap om hur detta har påverkat bostadssituationen i länet. År 2014 var den genomsnittliga *boendetätheten* 2,18 personer per bostad, vilket kan jämföras med när det var som glesast i början av 1990-talet: 2,02 personer per bostad.

Länsstyrelsen pekar i sin årliga bostadsmarknadsrapport, (Läget i länet – bostadsmarknaden i Stockholms län 2015) på det faktum att samtidigt som bostadsbyggandet ökar har det blivit svårare för allt fler hushåll att etablera sig på bostadsmarknaden. Det beror bland annat på att befolkningsantalet ökar i kombination med stigande bostadspriser och ett lågt utbud av hyresrätter.

Fördelningen mellan olika *upplåtelseformer* i bostadsbeståndet har förändrats påtagligt. Mellan åren 1990 och 2014 minskade andelen hyresrätter kraftigt i regionen till förmån för framför allt bostadsrätter. År 2014 hade andelen hyresrätter i länet minskat till 37 procent av bostadsbeståndet, vilket kan jämföras med 61 procent för 20 år sedan. Andelen bostadsrätter har samtidigt mer än fördubblats, från 17 till 40 procent. Andelen äganderätter (framför allt i småhus) har varit mer stabil och var 24 procent år 2014. Sedan år 2010 har fördelningen mellan olika upplåtelseformer endast ändrats i mindre grad.

Diagram 22

Källa: SCB

Bostadsbyggandet sker på en marknad med många aktörer och med många olika drivkrafter. Kommunerna och staten skapar ramar, genom bland annat planeringsförutsättningar och lagstiftning, men byggföretagen verkar på en efterfrågestyrd marknad där mark- och byggkostnader, men också finansieringsförutsättningar och betalningsvilja påverkar byggandet.

Bostadskostnaden har stigit kraftigt de senaste åren, både genom att byggkostnaderna har ökat och genom en allmän prisuppgång i länet. Av dem som efterfrågar en bostad har många en lägre betalningsförmåga, bland annat unga och studenter, som får allt svårare att etablera sig på bostadsmarknaden.

Regionala stadskärnor

En karta som visar de regionala stadskärnorna finns på sidan 36..

RUFS 2010 förespråkar en flerkärnig och tät struktur stadsstruktur, där ett av åtagandena är att utveckla regionala stadskärnor i Stockholmsregionen. I RUFS 2010 pekas åtta regionala stadskärnor ut; Arlanda-Märsta, Täby Centrum-Arninge, Barkarby-Jakobsberg, Kista-Sollentuna-Häggvik, Kungens kurva-Skärholmen, Flemingsberg, Haninge centrum och Södertälje.

Våren 2013 antogs ett handlingsprogram för utveckling av de regionala stadskärnorna. Detta handlingsprogram avslutades våren 2015 men utvecklingsarbetet fortsätter i andra former. I handlingsprogrammet fanns en målsättning för befolkning och sysselsättning i de yttre regionala stadskärnorna.

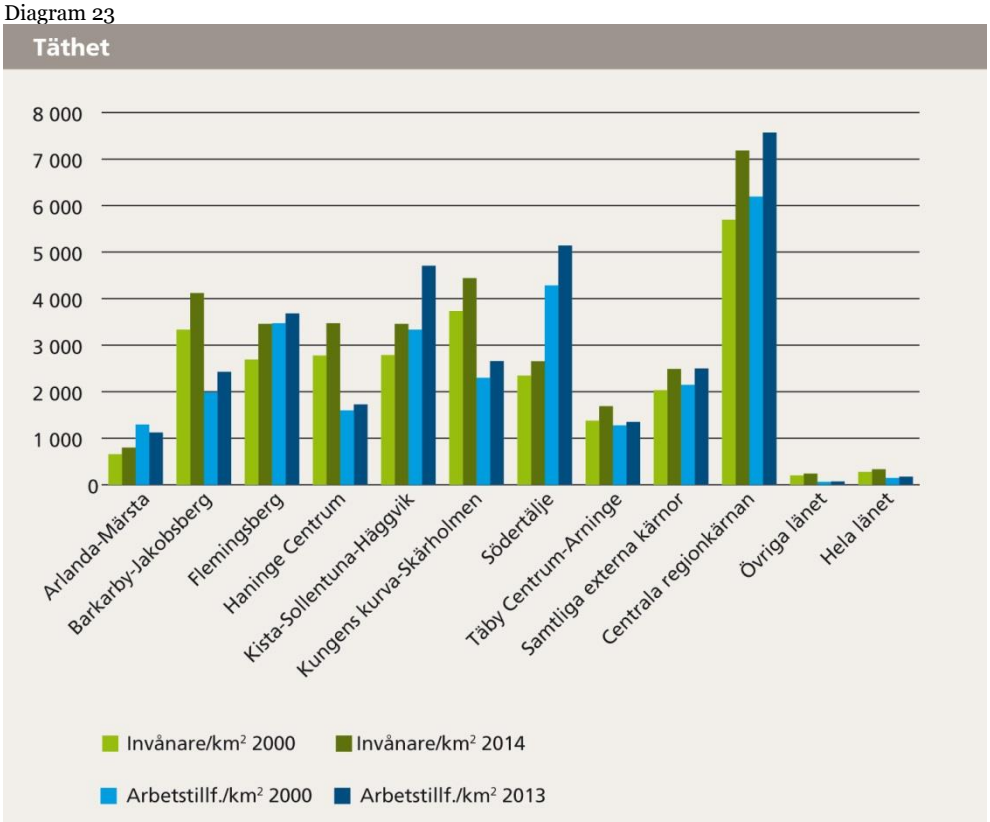
- De yttre regionala stadskärnornas andel av länets befolkning utanför den centrala regionkärnan ska öka från 8 procent till 12 procent år 2030.
- De yttre regionala stadskärnornas andel av länets arbetstillfällen utanför den centrala regionkärnan ska öka från 23 procent till 30 procent år 2030

År 2014 var de yttre regionala stadskärnornas andel av länets befolkning utanför den centrala regionkärnan drygt 9 procent, dvs. en liten ökning från 2013 då andelen fortfarande var 8 procent.

År 2013 (senaste tillgängliga data) var de yttre regionala stadskärnornas andel av länets arbetstillfällen utanför den centrala regionkärnan nära 24 procent, dvs. en liten minskning jämfört med 2011 då andelen var 25 procent.

Befolkningsantalet i den centrala regionkärnan är mer än trettio gånger så högt som i de yttre stadskärnorna. Storleken på stadsbildningen är alltså starkt kopplad till den centrala regionkärnans fördel när volymer studeras. De urbana kvaliteterna i den centrala stadskärnan och i de yttre regionala stadskärnorna är dock mer jämförbara om tätheten studeras. Skillnaden mellan den centrala regionkärnan och de yttre regionala stadskärnorna uppgår då till knappt faktor tre.

Diagram 23

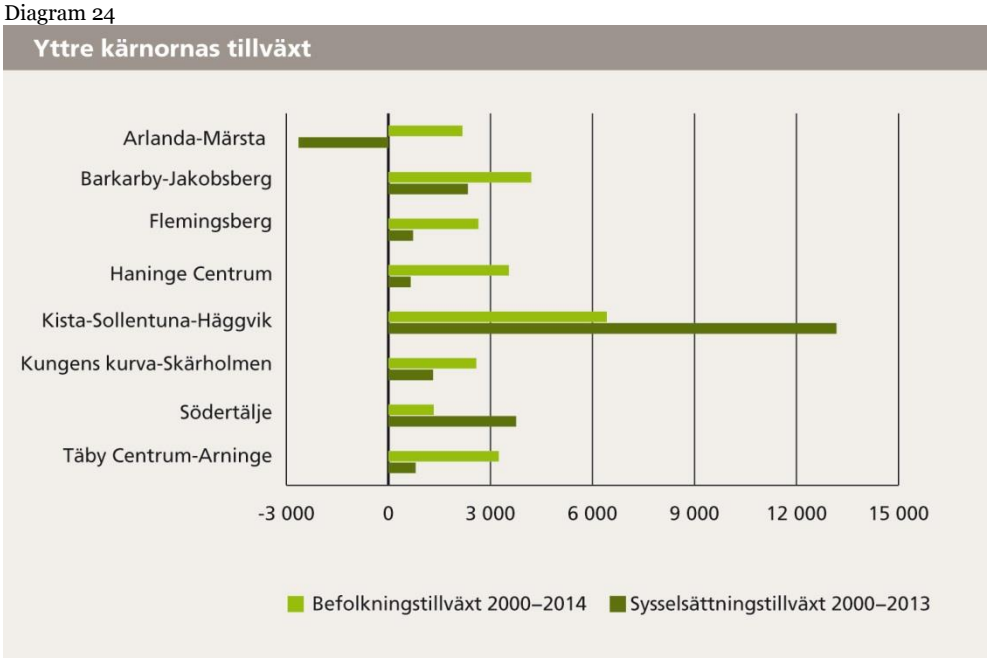

Källa: SCB

När det gäller sysselsättningen dominerar utvecklingen i den centrala kärnan. Antalet sysselsatta är närmare fyrtio gånger högre i den centrala stadskärnan än i de yttre regionala stadskärnorna. Sysselsättningstillväxten är fortfarande starkt koncentrerad till den centrala regionkärnan. Sysselsättningstillväxten av de yttre regionala stadskärnorna under det senaste årtiondet har framför allt har varit koncentrerad till Kista-Sollentuna-Häggvik.

I jämförelse med de yttre regionala stadskärnorna uppvisar den centrala regionkärnan också en högre förvärvsfrekvens. Det är bara Haninge Centrum, Södertälje och Täby Centrum-Arninge som har en förvärvsfrekvens som ligger på en jämförbar nivå med den centrala regionkärnan.

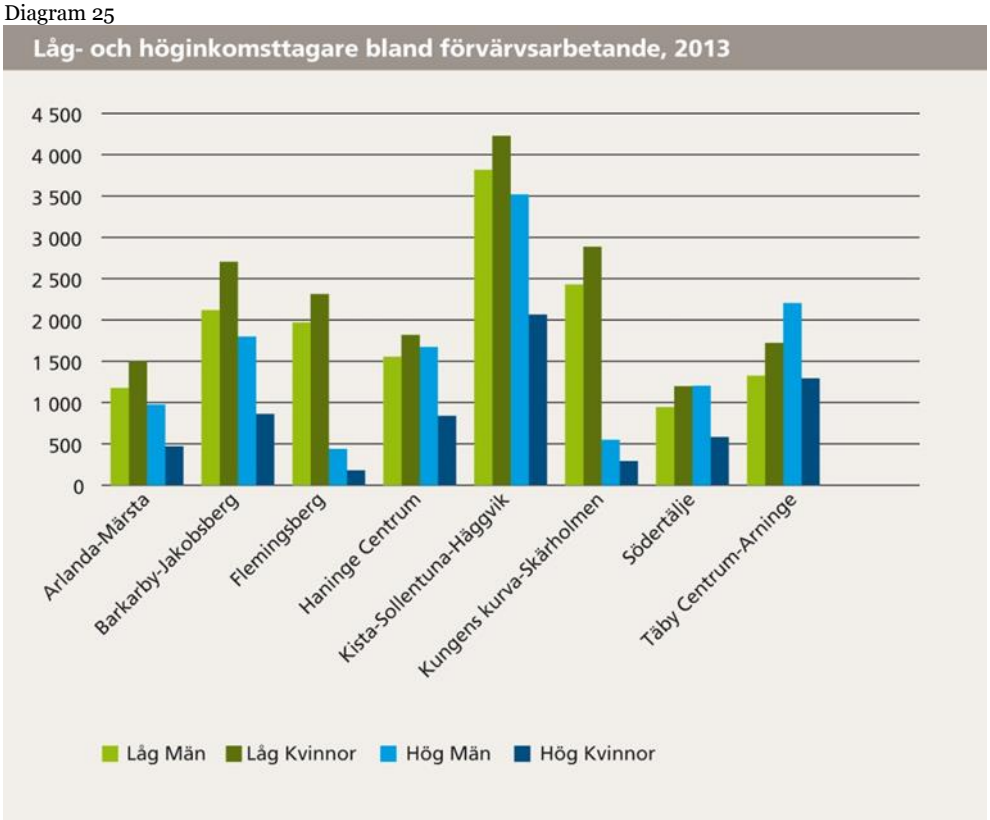
Diagram 24

Källa: SCB

Även om branschbredden i de yttre regionala stadskärnorna generellt sett har ökat över tid, finns det en tongivande specialisering mot en eller ett fåtal branscher i de flesta stadskärnor. Kärnornas olika specialisering syns också genom skillnader i kunskapsintensitet. Här ligger den centrala regionkärnan 20 procentenheter över genomsnittet för de yttre regionala kärnorna. Det finns också skillnader mellan de yttre regionala stadskärnorna. Några yttre regionala stadskärnor uppvisar ett mer industriellt präglat och i allmänhet kunskapsintensivt näringsliv, relativt kärnor där det lokala näringslivet uppvisar en hög andel serviceyrken.

Diagram 25

Källa: SCB

Utbildningsnivåerna speglar inte enbart kunskapsintensiteten i näringslivet, utan är också en av flera indikatorer som används för att illustrera socioekonomiska aspekter i den centrala regionkärnan och i de yttre regionala stadskärnorna. I Flemingsberg, Kista-Sollentuna-Häggvik, Täby Centrum-Arninge samt i den centrala regionkärnan har en högre andel av befolkningen en eftergymnasial utbildning, relativt andelen i de övriga regionala kärnorna. Täby Centrum-Arninge och den centrala regionkärnan är också de två kärnor som har de högsta andelarna av befolkningen inom andra kategorityper som indikerar en hög socioekonomisk status.

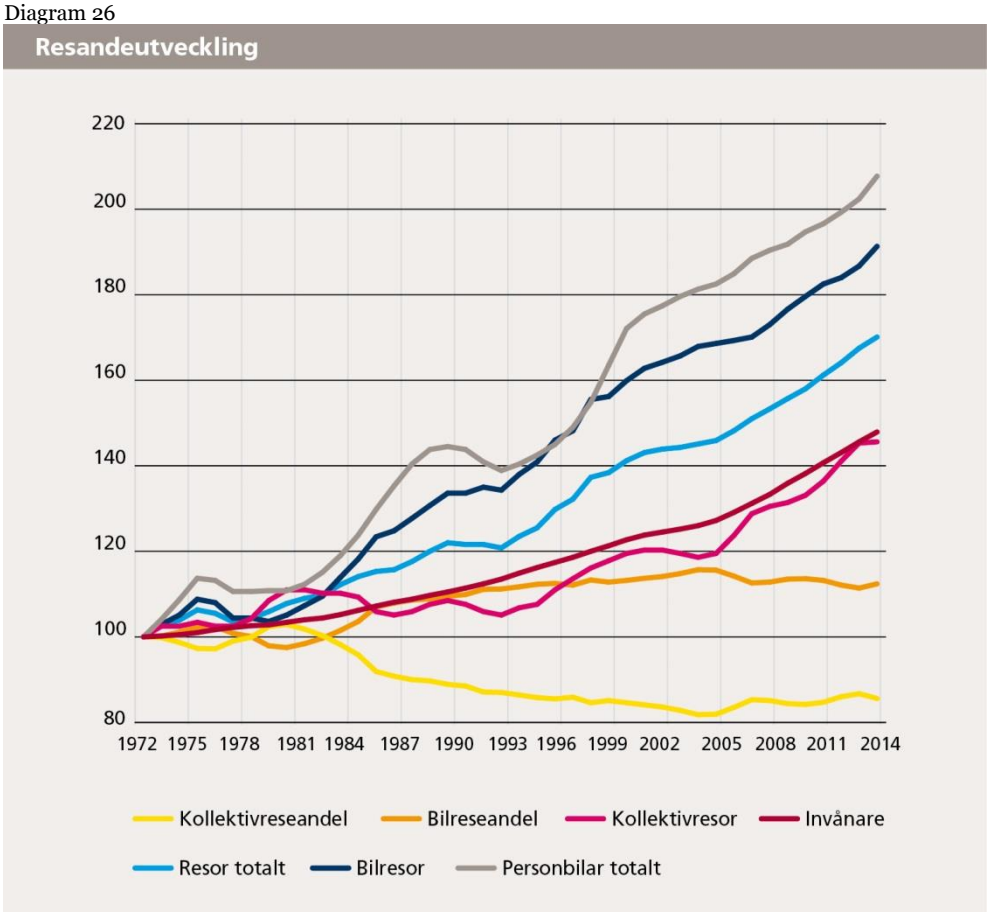
Karta 20. **Regionala stadskärnor**

Källa: Regionplanekontoret

Resvanor

Stockholms län har haft en långsiktig trend som innebär att resandet med både bil och kollektivtrafik ökar. Bilresandet har dock ökat i en betydligt snabbare takt än kollektivresandet och kollektivtrafikens andel totalt i länet har minskat över tid. Sedan 2005 ökar dock kollektivtrafikandelen något. Persontransporter med bil har minskat i de centrala delarna av regionen under de senaste åren. För 2014 finns ännu inga fakta om kollektivtrafikens andel, vilket innebär att antalet kollektivresor i diagram 30 bygger på en uppskattning. Diagrammet visar ett litet tapp i kollektivtrafikens andel det senaste året. Ökningen av antalet bilar i länet ger en ökad bilanvändning så utifrån det tycks uppskattningen om kollektivtrafikandel vara rimlig.

Diagram 26

Källa: Fakta om kollektivtrafiken/SLL Trafikförvaltningen, bearbetning WSP

Antalet bilresor till och från innerstaden minskade med 20 procent åren 2005–2011. Mellan 2011 och 2013 låg antalet bilresor på ungefär samma

nivåer, men under 2014 har de återigen minskat något. Under perioden 2005–2014 minskade bilresorna över Saltsjö-Mälarsnittet med drygt elva procent medan bilresorna över regioncentrumsnittet ökade med två procent.

Karta med de olika mätområdena för trafiken

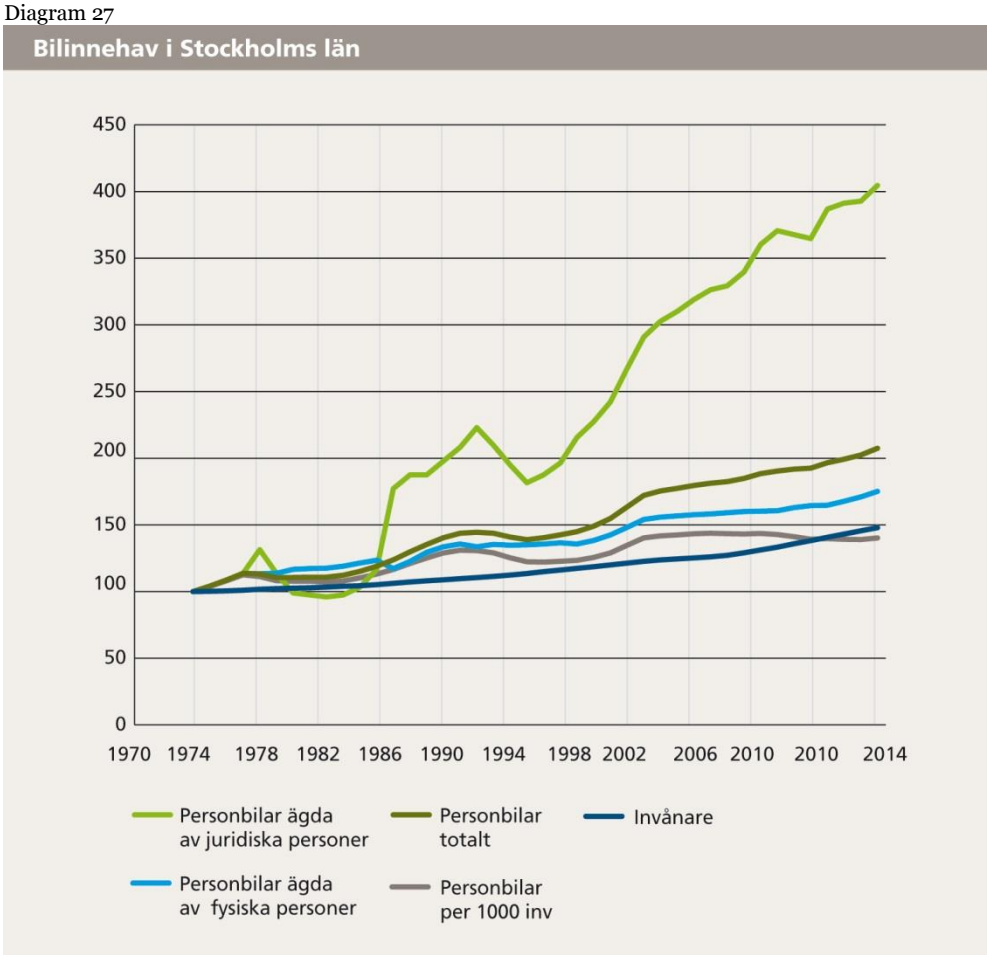

Lila streck=tullsnittet, rosa streck=regioncentrumsnittet, grönt streck=Saltsjö-Mälarsnittet

Andelen nöjda SL-resenärer
Varje dag reser cirka 786 000 personer med SL. För att mäta hur nöjdheten ser ut bland resenärerna genomför landstingets trafikförvaltning löpande enkätundersökningar. Undersökningen genomförs varje månad och resultaten från undersökningen sammanfattas varje år i en höst- respektive vårrapport. Hösten 2014 (dvs. en sammanfattning av mätningarna september till december) var andelen nöjda SL-resenärer 78 procent. Det var en ökning med 4 procentenheter jämfört med hösten 2013 och den högsta noteringen de senaste tio åren. Tidhållning är den kvalitetsfaktor som påverkar kundnöjdheten mest. Trängsel är den faktor som flest är missnöjda med, framför allt på tunnelbana och pendeltåg.

Bilinnehavet ökade med 62 000 personbilar mellan 2010 och 2014. Antalet personbilar per 1 000 invånare var 393 år 2014. Det är en ökning i jämförelse med perioden 2010–2013, men antalet bilar per invånare är fortfarande lägre än åren dessförinnan.

Diagram 27

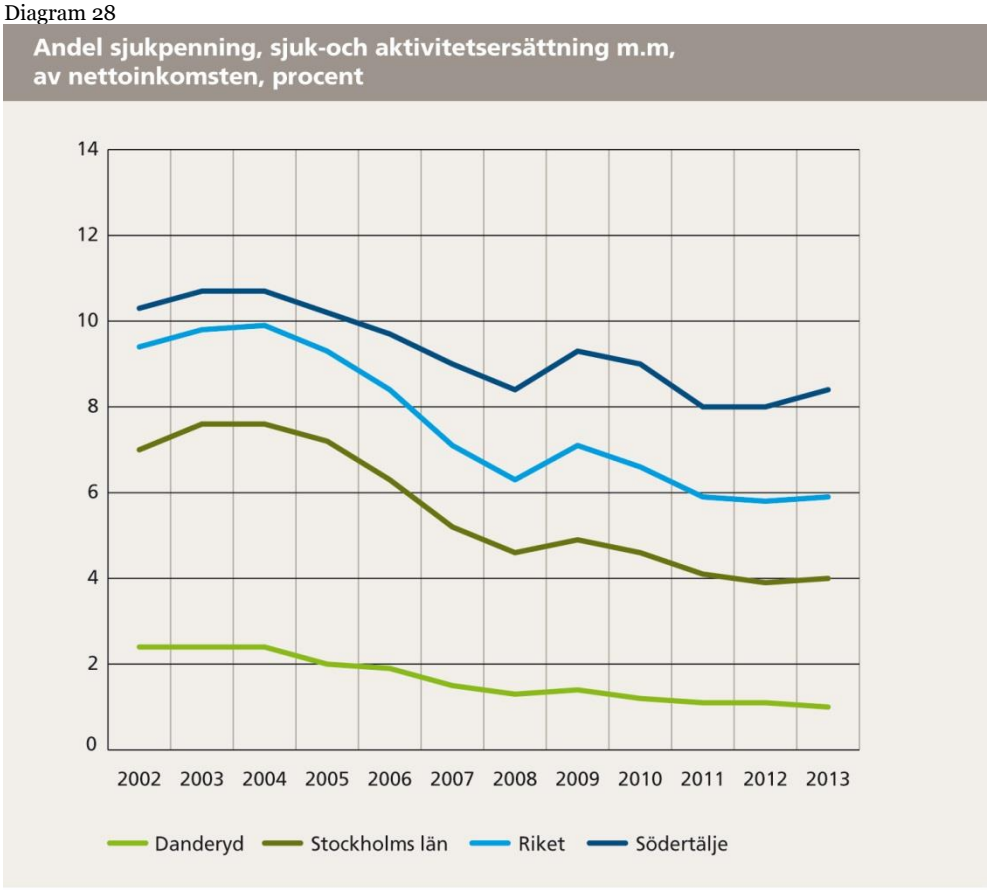

Källa: Trafikanalys

Trivsel och trygghet

Andel sjukpenning, sjuk- och aktivitetsersättning m.m. av nettoinkomsten. Andelen av befolkningens nettoinkomst som består av någon form av försörjningsstöd eller ersättning minskade under perioden 2009 till 2013, från 4,9 till 4,0 procent (genomsnittet för riket är 5,9 procent). Det är dock stora skillnader när länets kommuner jämförs med varandra. I Stockholms län har Södertälje den största andelen (8,4 procent) med försörjningsstöd och ersättningar och Danderyd den lägsta (1,0 procent).

Diagram 28

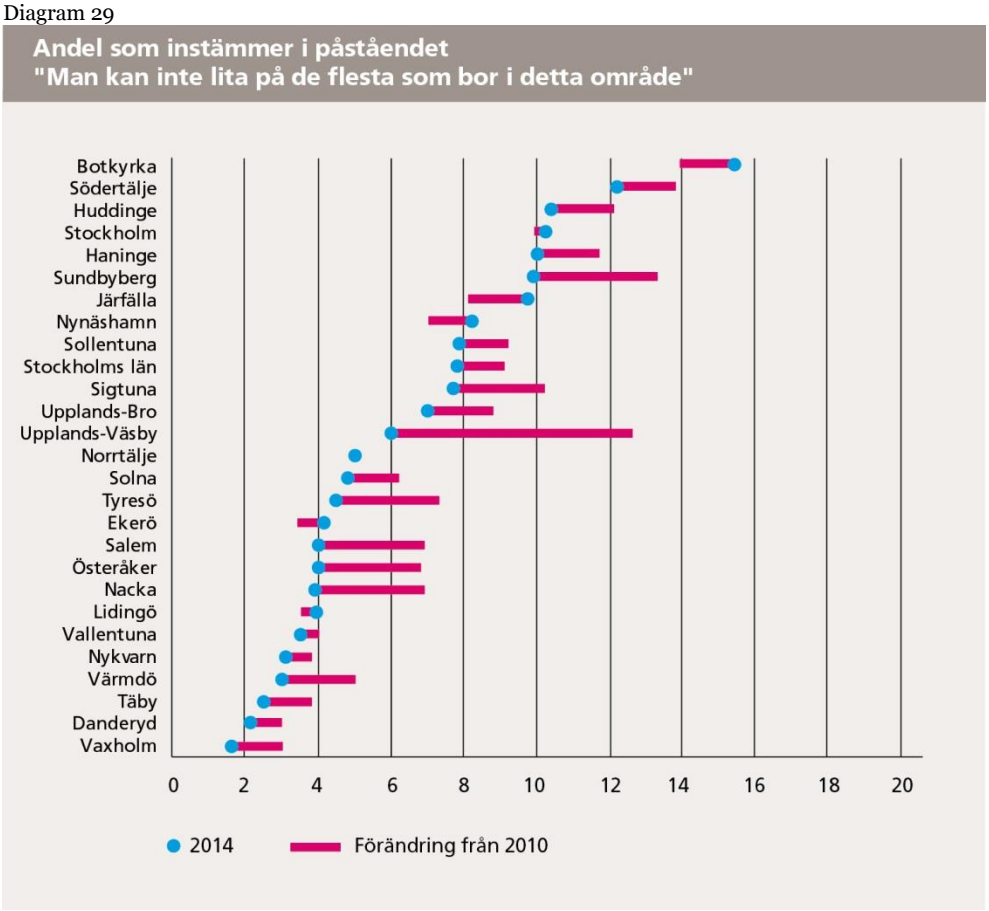
Källa: SCB

Andel som instämmer i påståendet: man kan inte lita på de flesta som bor i detta område. Vart fjärde år genomför landstinget tillsammans med Karolinska institutet undersökningen Hälsa Stockholm som kartlägger levnadsvanor och hälsa i Stockholms län. Hälsa Stockholm startade 2002 och totalt ingår cirka 90 000 personer i studien. I undersökningen ställs

bland annat en fråga om tillit formulerad som ett påstående för respondenten att ta ställning till: man kan inte lita på de flesta som bor i detta område.

När svaren från 2010 jämförs med svaren i 2014 års enkät framgår det att läget för länet går i positiv riktning: tilliten ökar, i avseendet att allt färre uppger att de inte kan lita på de flesta som bor i området. Samma trend gäller i de tre fjärdedelar av kommunerna. I en fjärdedel av kommunerna har något fler svarat att de inte kan lita på de flesta som bor i området år 2014, i jämförelse med 2010. Förändringarna är dock små. En jämförelse med år 2002 visar en positiv utveckling för i alla kommuner utom en.

Diagram 29

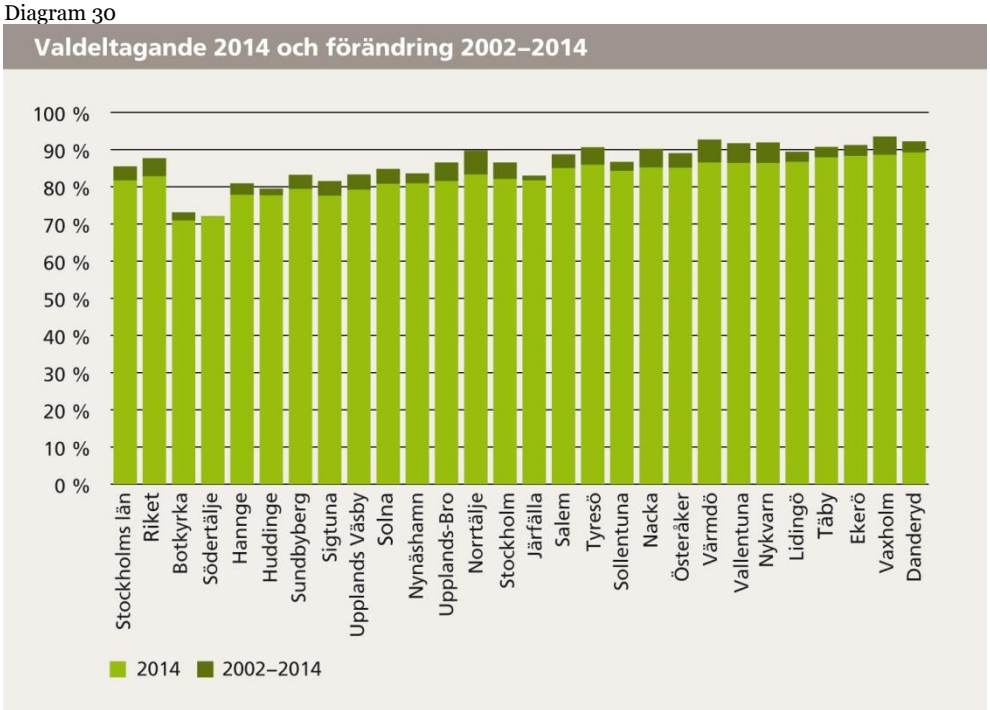

Det är en lokal angelägenhet att arbeta med tillit på denna nivå, eftersom graden av tillit till personer i området bestämmer mycket av bostadsområdets egenskaper. Undersökningens resultat redovisas på kommunnivå. I Hälsa Stockholm har undersökningen för Stockholms stad

även gjorts på stadsdelsnivå. Med en större geografisk nedbrytning framträder större skillnader. I Stockholms stad har Rinkeby-Kista den största andelen som inte litar på de flesta som bor i området (27,5 procent), medan Norrmalm har den lägsta andelen (2,5 procent). Sådana skillnader finns sannolikt även i de andra kommunerna om resultatet bröts ned på en lägre geografisk nivå.

Det finns också skillnader mellan män och kvinnor, men det är inte generellt så att det genomgående är fler bland något av könen som inte känner tillit, utan det varierar mellan kommuner och stadsdelar. Det finns samband mellan graden av tillit och utbildningsnivå. I landstingets Folkhälsorapport 2015 redovisas att andelen som saknar tillit till andra i bostadsområdet är som mest 2–3 gånger högre bland personer med kort utbildning än bland personer med lång utbildning, framför allt i åldrarna 25–64 år.

Diagram 30

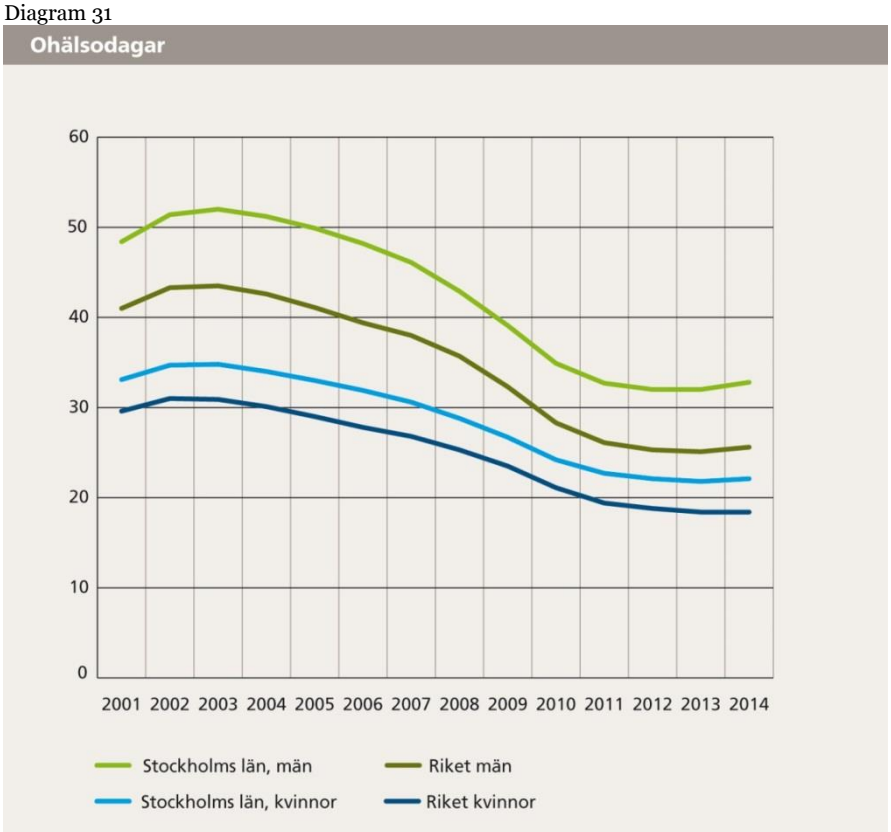
Källa: SCB

Valdeltagandet i kommunvalet i Stockholms län var 81,7 procent år 2014, vilket är ett något högre valdeltagande i jämförelse med valet år 2010. Trenden med ett stigande valdeltagande fortsätter i och med 2014 års valdeltagande. Skillnaden mellan valdeltagandet i Stockholms län och i

riket som helhet (82,8 procent) har dock ökat lite i jämförelse med 2010 års val. Det skiljer sig dock mellan kommunerna i länet. Danderyds kommun hade det högsta valdeltagandet med 89,2 procent, medan Botkyrka kommun hade det lägsta med 70,9 procent.

Ohälsotalet i länet är betydligt lägre än för riket i genomsnitt. Ohälsotalet är ett mått på antalet utbetalda nettodagar av olika ersättningar. De ersättningar som ingår är sjukpenning, rehabiliteringspenning, sjukersättning och aktivitetsersättning. Den nedåtgående trenden från seklets första decennium har under 2014 stannat av, även om ohälsotalen för år 2014 är lägre än tidigare år (dock något högre än år 2013). Det är fortfarande stor skillnad mellan män och kvinnor, där kvinnor har ett högre ohälsotal. Under perioden 2008–2013 minskade ohälsotalet mer för kvinnor än för män, men från 2010 till 2014 minskade ohälsotalen i samma takt för kvinnor och män i både länet och i riket. Från 2013 till 2014 ökade däremot ohälsotalet något igen, mer för kvinnor än för män.

Diagram 31

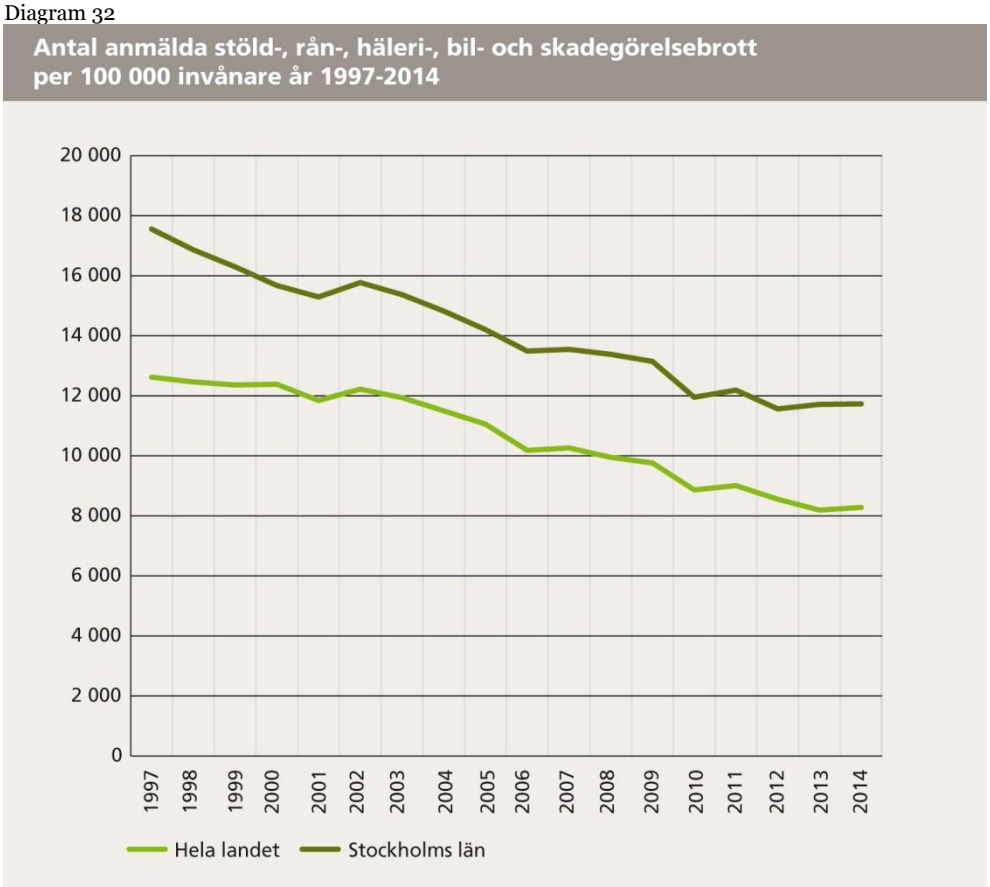

Källa: Försäkringskassan

A*ntalet anmälda brott per 100 000 invånare* för brottskoden stöld, rån, häleri, bilbrott och skadegörelse är en indikator på tryggheten i ett område. Antalet skadegörelser, stölder, rån, häleri- och bilbrott har minskat i Stockholms län, men ligger fortfarande över riksgenomsnittet. I jämförelse med 1997 har det sammanlagda antalet brott av den typen minskat från cirka 17 500 till 11 700 per 100 000 invånare, vilket är en minskning med 33 procent.

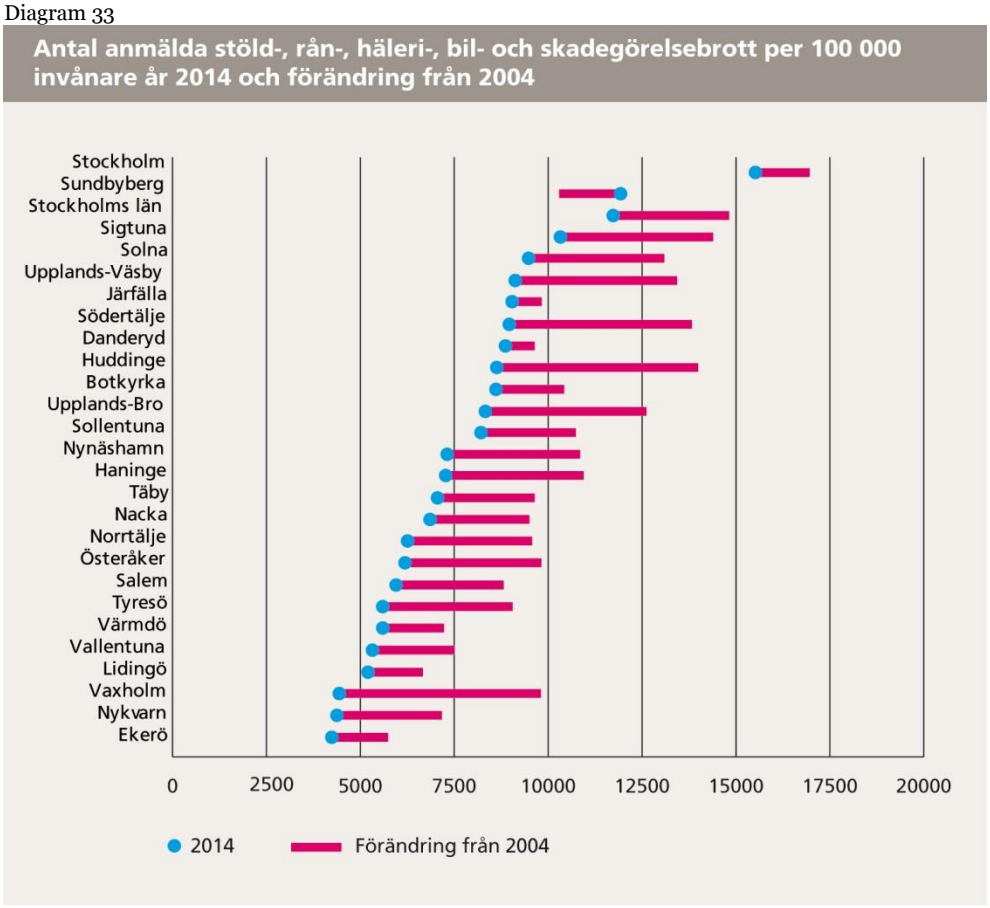
Den största minskningen mellan 2004 och 2014 gäller bilbrotten som minskade med 57,2 procent. Stölder, rån och häleribrotten minskade med 16,5 procent, medan skadegörelsebrotten ökade med 6,1 procent under perioden, med en vändpunkt år 2013.

Diagram 32

Källa: BRÅ

Diagram 33

Källa: BRÅ

Ankom
Stockholms läns landsting
2015 -12- 10
Dnr LS 2015-0083

§ 117
2015 års uppföljning av RUFS 2010

TRN 2015-0012

Beslutsunderlag
Förvaltningens tjänsteutlåtande 2015-11-26
Rapport "2015 års uppföljning av RUFS 2010", november 2015

Förslag och yrkanden

På sammanträdet föreligger följande förslag.
Förvaltningens tjänsteutlåtande 2015-11-26
MP-ledamotens tilläggsförslag 2015-12-10, *bilaga 1.*

Ordföranden m fl yrkar att nämnden beslutar godkänna förvaltningens förslag att godkänna 2015 års uppföljning av RUFS 2010.

MP-ledamoten yrkar bifall till sitt tilläggsförslag att Stockholms läns landsting tillskriver regeringen om behoven av att fler åtgärder för att kunna öka takten i bostadsbyggandet krävs för att möta det ökade antalet flyktingar.

Ordföranden finner sitt yrkande bifallet.

Ordföranden ställer därefter MP-ledamotens tilläggsyrkande mot avslag och finner det avslaget.

MP-ledamoten begär votering. Ordföranden ställer proposition så att de som avslår tilläggsyrkandet röstar ja och de som bifaller tilläggsyrkandet röstar nej. Omröstningen utfaller med 12 ja-röster och 1 nej-röst. Ledamöterna Hemming, Broberg, Sjöström, Granfalk, Igelström, Eklund, Lönnqvist, Nilsson, Paulsson, Lidell, Sehlin och tjänstgörande ersättaren Meeri Wasberg röstar ja och ledamoten Eriksson röstar nej.

Tillväxt- och regionplanenämndens beslut

Tillväxt- och regionplanenämnden beslutar i enlighet med förvaltningens förslag

att godkänna 2015 års uppföljning av den regionala utvecklingsplanen RUFS 2010, samt

att överlämna uppföljningen till landstingsfullmäktige.

Tillväxt- och regionplanenämnden beslutar vidare

att avslå MP-ledamotens tilläggsyrkande

MP-ledamoten anmäler *reservation* till förmån för sitt tilläggsyrkande.

M, L, KD och C-ledamöterna anmäler *särskilt uttalande, bilaga 2.*

S-ledamöterna anmäler *särskilt uttalande, bilaga 3.*

V-ledamoten anmäler *särskilt uttalande, bilaga 4.*

Paragrafen förklaras omedelbart justerad.

Exp
Landstingsfullmäktige
Akten

MILJÖPARTIET DE GRÖNA

FÖRSLAG TILL BESLUT

Bilaga 1

2015-12-10
Ärende nr 10

Tillväxt- och regionplanenämndens föreslås besluta att godkänna 2015 års uppföljning av den regionala utvecklingsplanen RUFS 2015.

Att Stockholms läns landsting tillskriver regeringen om behoven av att fler åtgärder för att kunna öka takten i bostadsbyggande krävs för att möta det ökade antalet flyktingar.

Att därutöver anföra:

Miljöpartiet delar visionen om Europas mest attraktiv storstadsregion. Öppenhet och tolerans har varit och är centrala världen för vår regions konkurrenskraft. Detta genomsyras inte minst i RUFS 2010 mål om öppen och tillgänglig region men även målet om att vara en ledande tillväxt region kräver öppenhet mot omvärlden. Det är därför vi ser med stor oro på hur allt fler delar av Europa och nu även Sverige stiftar lagar som innebär stängda gränser och att vi sluter oss mot omvärlden. Fokus ska i första hand riktas mot att genomföra åtgärder som möjliggöra förbättrad och ökad kapacitet i etableringssystemen.

Stockholmsregionen är fortfarande tydligt Sveriges utvecklingsmotor med hög BNP per capita och produktivitet. Denna position är dock på intet sätt ohotad eller något som ska tas för självklar. Det är oroande att vi ser en utveckling där viktiga investeringar skjuts på framtiden och att andelen av BNP som går till forskning och utveckling fortsätter sjunka.

Glädjande är att sysselsättningsgraden stiger. Möjligheten till egen försörjning via ett arbete är viktig inte bara för individen utan även för hela regionens utveckling. Däremot ser vi att mer insatser skulle behöva göras för att minska arbetslösheten bland ungdomar och utrikes födda. Att aktiva åtgärder så som till exempel snabbspår inom sektorer som vård, byggnation mm är centralt för att kunna möta inflyttningen av flyktingar. Landstinget bör både som arbetsgivare och som aktiv samarbetspartner till många av länets högskolor bidra till att utrikesföddas kompetens tas tillvara.

Mer måste även genomföras för att få fram fler bostäder snabbt. Det behövs insatser på alla nivåer. Den bostadsprognos som idag pekar på behov av att få fram 300 000 nya bostäder till 2030 kan snabbt komma att behöva revideras upp. Vi anser att det är centralt att regeringen snabbt kommer fram med fler åtgärder för att snabba upp färdigställande av nya bostäder. Landstinget bör i ansvar av regionplanerare tillskriva regeringen och påtala behovet av att snabbare få fram billiga bostäder som kan

efterfrågas även av personer med låga inkomster. För alla regler vid byggnation i redan tätbebyggda områden som inte handlar om att skydda människors fysiska säkerhet bör det övervägas om lättnader eller tillfälliga undantag kan införas.

Inom området för miljö och klimat ser vi en fortsatt oroande utveckling. Att fler åker i kollektivtrafiken är en naturlig följd av att fler flyttar in. Däremot ser vi att kollektivtrafikens andel av motoriserade resor minskar. En sådan utveckling är inte förenlig med målet om en klimatneutral region. På samma sätt är det tydligt hur den ökade biltrafiken också påverkar människors hälsa negativt genom ökade utsläpp av skadliga partiklar.

Vi vidhåller även att regionens klimatpåverkan bör mätas i ett konsumtionsperspektiv istället för nu som i rena produktionssiffror. I den senare modellen underskattas Stockholmsregionen på grund av sin låga andel industri och höga förvärvsinkomst.

Till sist vill vi understryka behovet av att Stockholms läns landsting skyndsamt kommer vidare i arbetet med tillskapande av en regionbildning. En regionbildning skulle ge betydligt större muskler i arbetet med att hantera de utmaningar vi ser att regionen står inför de kommande åren.

Tillväxt- och regionplanenämnden
Sammanträde 2015-12-10
Ärende 10

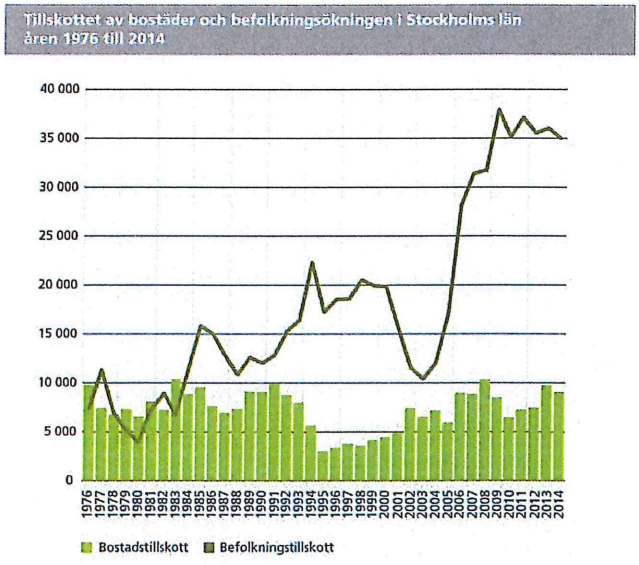
Gustav Hemming (C)
Charlotte Broberg m.fl. (M)
Mattias Lönnqvist (L)
Lennart Nilsson (KD)

Bilaga 2

2015 års uppföljning av den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUFS 2010

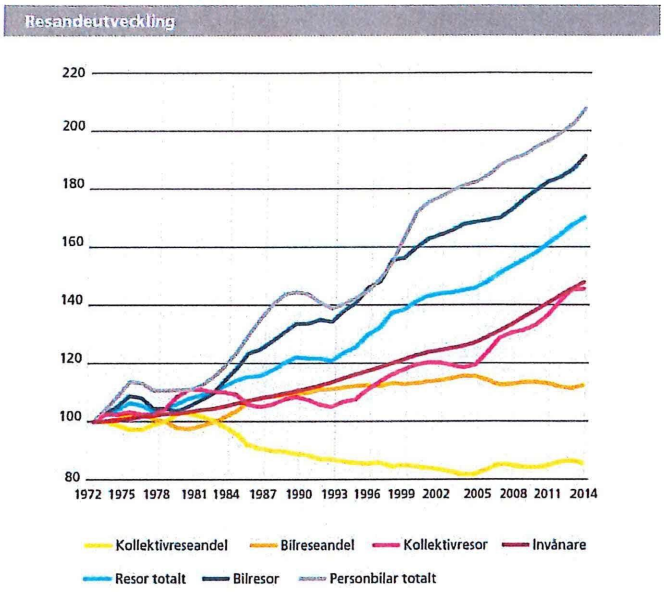
Särskilt uttalande

Stockholmsregionen gör bra ifrån sig på en mängd områden i jämförelse med övriga europeiska storstäder, men som vanligt sticker statistiken över bostadsbyggande och befolkningstillväxt ut. Trots att bostadsbyggandet har gått upp något under 2014 då 9 050 bostäder har färdigställts råder det ett enormt gap mellan hur många nya invånare som tillkommer i Stockholmsregionen varje år och hur många bostäder som byggs. Enligt Länsstyrelsen råder det ett underskott på bostäder i länets samtliga 26 kommuner och gapet fortsätter att växa, vilket är mycket tydligt i diagram 21 i förvaltningens rapport:

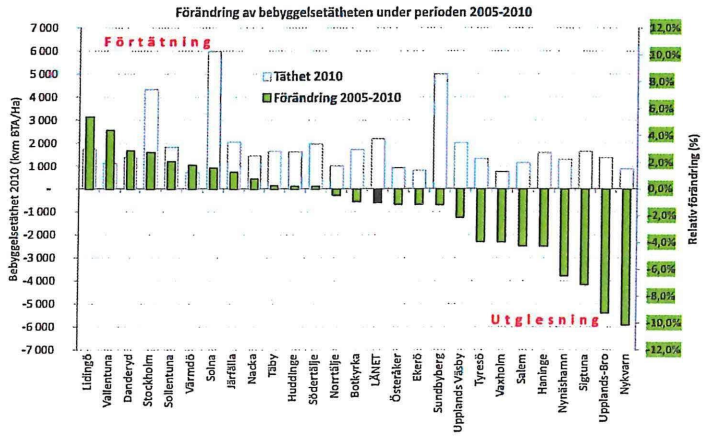
När tillväxt- och regionplaneförvaltningen (dåvarande TMR) genomförde en regional bedömning av bostadsbehovet år 2012 framkom att det årliga tillskottet av bostäder bör uppgå till mellan 9 000–16 000 bostäder per år fram till och med 2030. Länet når i dagsläget upp till en miniminivå, men det kommer efter tre decennier av underskott. Det är lovande att det numera finns planer för tillräckligt många bostäder i Stockholms län, men det krävs en ökad politisk vilja och ett utökat samarbete mellan kommunerna, landstinget och regeringen för att realisera dessa och få tillräckligt med bostäder på plats i kollektivtrafiknära lägen.

När det gäller kollektivtrafikresandet så fanns det under lång tid en sjunkande trend i länet där bilresandet ökade medan kollektivtrafikens andel minskade. Under de senaste tio åren har den här nedåtgående trenden brutits och vi har kunnat notera en viss uppgång i kollektivtrafikandelen, men det återstår fortfarande mycket att göra för att öka kollektivtrafikresandets konkurrenskraft.

När vi bygger tusentals nya bostäder måste vi därför säkerställa att de byggs kollektivtrafiknära samt uppmuntra till att våra stationsmiljöer bidrar till ett ökat resande. Hur stationers närmiljö ser ut kompletterar själva transportinfrastrukturen och medverkar till ett ökat resande. Saknas möjligheten att uträtta vardagliga ärenden i anslutning till kollektivtrafik är det sannolikt att människor väljer bort kollektivtrafiken från första början. Vi måste planera för en smidig och flexibel region som underlättar livspusslet och när nya stationsmiljöer anläggs är det viktigt att Stockholms läns landsting gör det i ett nära samarbete med kommunerna och förmedlar att stationsbyggnaden och närmiljön kompletterar varandra. För att skapa en välfungerande bebyggelsestruktur måste bostäder, kontor och handel samplaneras med kollektivtrafik.

För att uppnå ett fungerande kollektivtrafikutbud måste bebyggelsetätheten öka i länet. Nuvarande trend för tätheten i länet är dock nedslående, se figur. För att samplaneringen av kollektivtrafik ska fungera långsiktigt måste utgångspunkten i kommunernas översiktsplaner vara en tätare bebyggelse. Detta möjliggör ett mer ekonomiskt hållbart kollektivtrafikutbud och skapar bättre förutsättningar för att på sikt öka kollektivtrafikandelen av de motoriserade resorna.

När det gäller sysselsättningen i länet så har utvecklingen i de yttre regionkärnorna inte motsvarat prognoserna. Sysselsättningstillväxten under det senaste årtioden har främst koncentrerats till regionkärnan och Kista-Sollentuna-Häggvik. Det krävs därför att en grundlig analys genomförs kring de regionala kärnorna för att se varför tillväxten har varit lägre än förväntat och vilka åtgärder som krävs för att öka deras attraktivitet.

Det är även viktigt att människor känner sig trygga i hela Stockholms län, oavsett var man bor eller arbetar. Det är därför bekymrande att det finns områden i länet där känslan av otrygghet ökar, trots att tilliten i länet som helhet är stark. Här behövs en ökad förståelse kring vad denna lokala otrygghet bottnar i samt riktade insatser för att öka tilliten och tryggheten så att livskvaliteten är och förblir hög i länets samtliga delar.

Stockholms läns landsting
SOCIALDEMOKRATERNA

SÄRSKILT UTTALANDE

2015-12-10

Bilaga 3

Tillväxt och regionplanenämnden ärende 10

Angående 2015 års uppföljning av RUFS 2010

Uppföljningen som har gjorts av den regionala utvecklingsplanen för Stockholms län (RUFS 2010) visar att Stockholmsregionen växer kraftigt och att 2014 års ökning med 35000 nya invånare ligger i nivå med de senaste årens utveckling. Rapporten pekar på en positiv utveckling i flera viktiga frågor och Stockholmsregionen står stark inom många områden i en internationell jämförelse med andra huvudstadsregioner i Europa.

Regionen har en stark ekonomisk utveckling med hög produktivitet och tillväxt. Vi har en hög andel högskoleutbildade och fler med högre utbildning flyttar till regionen än de som söker sig bort. De kunskapsintensiva branscherna fortsätter att växa och antalet nystartade företag är fortsatt högt.

Detta till trots, finns också ett antal indikationer på områden som har en oroväckande utveckling och där rapporten pekar på behov av stärkta insatser och åtgärder. När befolkningen växer med två bussar varje dag ökar kraven på investeringar i infrastruktur, bostäder, kollektivtrafik samt forskning och utveckling. Om visionen om Europas mest attraktiva storstadsregion ska kunna uppnås måste vi kunna tackla utmaningar när det kommer till att minska ungdomsarbetslösheten och stärka FoU i Stockholmsregionen.

Ungdomsarbetslösheten har ökat i Stockholmsregionen och ligger nu på 21.5 procent vilket innebär att Stockholm hade den tredje högsta arbetslösheten av jämförelseregionerna där bara Barcelona och Dublin hade en högre ungdomsarbetslöshet enlig rapporten.

När det gäller andelen högskoleutbildade visar rapporten också att de inomregionala skillnaderna i länet är stora. Danderyd har exempelvis dubbelt så många gymnasieelever som går vidare till högre utbildning mot Norrtälje.

Vi är en region som är starkt beroende av att attrahera forskare och innovatörer från olika delar av landet och av världen. Stockholmsregionens attraktionskraft som utvecklings- och mötesplats påverkas också av den nationella politiken. Men vi kan nu se effekter av den tidigare alliansregeringens beslut om att införa avgifter för utländska studenter. SVT och Sveriges Radio rapporterade förra året om hur antalet utländska studenter på svenska universitet och högskolor minskat med 80% sedan 2011 och detsamma gäller Stockholms universitet. Ska Sverige och Stockholmsregionen fortsätta vara attraktivt som mötesplats måste kontraproduktiva beslut rivas upp.

Stockholmsregionen haltar i flera avseenden. Regionen har tappat i position vad gäller medel till Forskning och utveckling och har nu sjunkit från 4,3% år 2003 till 3,9% av BNP 2013 vilket är allvarligt.

Bostadsbyggandet håller en för låg takt för att möta befolkningstillväxten och den eftersläpning av bostadsbyggandet som rått över ett antal år. Handelskammaren pekar i sin rapport på att regionen redan idag har ett behov på drygt 130.000 nya bostäder. Vi menar på att minst 300.000 nya bostäder behöver byggas fram till 2030. Vi kan också se att andelen hyreslägenheter kraftigt har minskat vilket försvårar för inte minst ungdomar och hushåll med svagare ekonomi att komma in och finnas kvar på bostadsmarknaden. Enligt Stockholms handelskammare så ökar trångboddheten i flerfamiljhusområden och krisen på bostadsmarknaden riskerar också Stockholmsregionens jobbtillväxt och att inte minst ungdomar riskerar att söka sig bort från vår region. Boverket har skrivit upp sina prognoser för riket med 200 000 lägenheter till år 2020 och idag krävs 1000 kr/månad i sparande i 26 år för att kunna få ihop till kontantinsatsen för en genomsnittlig enrummare och nybyggnationer blir dyrare. Företag pekar på svårigheten att etablera sig och expandera då bostadsbristen blivit så påtaglig att produktionen hotas.

Kollektivtrafikandelen har enligt prognosen i rapporten minskat senaste året vilket ytterligare förstärker risken att vi inte når målen på klimatområdet bland annat av beroende av fordonsflottans andel av utsläppen.

Enligt rapporten är utsläppen av kvävedioxider från fordonens avgaser idag för stora för att miljökvalitetsnormen för kvävedioxid ska klaras i alla delar av Stockholmsregionen. En attraktiv kollektivtrafik är ett måste för att nå klimatmålen, främja fler jobb och fortsatt tillväxt. Bristande framkomlighet kostar också tid och pengar samt skapar stress. Satsningar på mer och bättre kollektivtrafik är därför bland de smartaste investeringar som en växande storstadsregion kan göra. Dessvärre har orättvisa zongränser och krångligt biljettsystem gjort att många Stockholmare väljer bilen.

Vi kan också generellt konstatera att ojämlikheten i vår region tyvärr fortsätter att förstärkas. Inte bara inom utbildningsområdet och bostadssektorn utan också inom ramen för folkhälsan. Det visas inte minst av landstingets egen folkhälsorapport för 2015 som pekar på ökade hälsoklyftor i Stockholms län.

Slutligen kan konstateras att Stockholmsregionen generellt har en stark position i många avseenden och mycket går i rätt riktning. Samtidigt kan vi se att det finns flera områden där det behövs en tydlig politisk ledning, kraftfulla åtgärder och gemensamt ansvarstagande från alla aktörer för att den regionala utvecklingsplanens mål ska uppfyllas.

2015 års uppföljning av RUFS 2010

Den uppföljning som gjorts av den regionala utvecklingsplanen för Stockholms län, RUFS 2010, visar att regionen ligger förhållandevis bra till i en internationell jämförelse och att läget i regionen på flera områden utvecklas positivt. Inom flera områden krävs fortsatta ansträngningar för att nå målen i RUFS 2010:

- Bostadsbyggandet har ökat men det är fortfarande för lågt i förhållande till befolkningsutvecklingen.
- Energianvändningen minskar, men det krävs ytterligare ansträngningar för att nå målen 2030.
- Kollektivtrafikandelen behöver öka
- Ungdomsarbetslösheten har ökat något och är fortsatt hög i en internationell jämförelse.
- Det är stora skillnader inom regionen när det gäller förvärvsfrekvens samt trivsel och trygghet.

Bostadsbyggandet har ökat men det är fortfarande för lågt i förhållande till befolkningsutvecklingen

Bostadsbristen i Stockholms län är stor, framförallt är det brist på hyresrätter med hyror som hushåll med låga inkomster kan efterfråga. Byggnadstakten är för låg men även om den höjdes markant är det inte tillräckligt för att fler ska få tillgång till bostadsmarknaden. Bostäder i nyproduktion har höga utgångspriser och höga hyror, de är inte tillgängliga för flertalet stockholmare, studenter, unga, ensamstående, invandrade, pensionärer, de med korta kontrakt eller osäkra arbetsförhållanden etc. det gamla talet om flyttkedjor, att när en ny lägenheten blir klar och tillgänglig flyttar de med tillräckligt ekonomiskt utrymme till den och frigör en billigare lägenhet på markanden fungerar inte eftersom flertalet billiga äldre hyresrätter ombildats, renoverats med höga hyror eller inte blir lediga. Stockholms läns landsting måste med RUFS och med en eventuell framtida regionbildning vara pådrivande mot kommunerna att bygga fler bostäder, framförallt billiga hyresrätter, och det ska vara ett solidariskt ansvar fördelat på länets 26 kommuner.

Energianvändningen minskar, men det krävs ytterligare ansträngningar för att nå målen 2030

Inom energianvändning och energieffektivisering finns mycket kvar att göra. Stockholms läns landstings fastighetsbestånd måste energieffektiviseras, energin i landstingets anläggningar fortsätta minska, bostadsbestånden i länets

kommuner, framförallt miljonprogramsområden men även bostäder byggda innan och efter 1965-75 måste energieffektiviseras, stambytas och renoveras.

Kollektivtrafikandelen behöver öka
Stockholms läns landsting största klimatåtgärd är att minska andelen som reser med egen bil i länet. Det är långt kvar till ökade kollektivtrafikandel av allt resande. Fördubblingsmålet är i dagsläget, med liggande planer inte möjligt att nå. Det är en orimlig dubbelmoral att lägga mer pengar på *en* motorväg än på ett helt paket av tunnelbanelinjer och samtidigt säga sig vilja öka andelen som reser kollektivt. Trafikverkets fyrstegsprincip måste vara riktlinje för all planering av infrastruktur: Använd i första hand befintlig infrastruktur, gör justeringar, och eventuella omfördelningar, innan ny infrastruktur planeras och byggs. Den spårbundna kollektivtrafiken tar tid att bygga ut men länets vägnät kan redan idag användas effektivare genom att underlätta och öka framkomligheten för busstrafiken så att fler väljer att resa med buss än i egen bil.

Ungdomsarbetslösheten har ökat något och är fortsatt hög i en internationell jämförelse
En region som utmärker sig som attraktiv borde vara attraktiv även för ungdomar. En region där ungdomar inte kan få arbete är inte en attraktiv region. Den som inte har fast anställning i Stockholms län har oerhört svårt att få ett kontrakt på bostad, utan bostad ingen fast punkt i tillvaron och utan fast punkt stora svårigheter att studera, hitta jobb, bilda familj, etc.

Det är stora skillnader inom regionen när det gäller förvärvsfrekvens samt trivsel och trygghet
Den sociala hållbarheten finns med i RUFS 2010 men måste utvecklas och genomsyra hela kommande RUFS 2050. Det är ytterst alarmerande att det i uppföljning efter uppföljning tydligt framgår att bostadsort har betydelse för upplevd trygghet, möjligheter på arbetsmarkanden och socialt kapital. Geografiska barriärer ska byggas bort, t ex. genom bättre tvärförbindelser, överdäckade motorvägar, gemensamma parker mellan två områden etc. de icke geografiska klyftorna är svårare men handlar om ökad satsning på utbildning, sysselsättning, tillgänglighet etc.

Konsumtionsperspektiv
I RUFS 2010 utgås från ett produktionsperspektiv när utsläppen av koldioxid i regionen mäts. Ett mer rättvist sätt att mäta är konsumtionsperspektivet där utsläpp som är genererade av konsumtion också mäts in.

Utgångspunkten för konsumtionsperspektivet är att utsläppen av växthusgaser fördelas på den slutliga användningen oavsett var i världen eller var i produktionskedjan utsläppen har skett. Enligt detta perspektiv inkluderas även utsläpp från varor som har producerats utanför Stockholms läns men används av länsinvånarna samt länsinvånarnas resor utanför länet.

I produktionsperspektivet har stockholmarna ett utsläpp på 3-4 ton CO2e per invånare per capita men i ett konsumtionsperspektiv på 10-11 ton CO2e per invånare.

I RUFS 20150 ska konsumtionsperspektivet vara det rådande.